JAARVERSLAG 2018

OP WEG NAAR DUURZAME VERANDERING

Laasya (6)

Het meisje van de cover gaat inmiddels naar school. Zij is een van de ruim 7.000 kinderen die dankzij het Mica-programma van Terre des Hommes naar school gaat. Haar ouders zijn inmiddels overtuigd van het belang van school en hebben financiële steun ontvangen om extra inkomsten te generen met het fokken van geiten.

terre des hommes
stopt kinderuitbuiting

Inhoudsopgave

HIGHLIGHTS 2018 2

BESTUURVERSLAG

VOORWOORD 4

1. WAAR HET MEE BEGINT **BASIS** 6
   - 8 1.1 Onze missie en visie
   - 8 1.2 Onze aandachtsgebieden
   - 9 1.3 Theory of Change
   - 10 1.4 Kernstrategieën
   - 11 1.5 Capaciteitsopbouw
   - 11 1.6 Impactmeting

2. AANPAK **AANDACHT** 12
   - 13 2.1 Kinderarbeid
   - 16 2.2 Seksuele uitbuiting van kinderen
   - 18 2.3 Kindermisbruik
   - 21 2.4 Kinderhandel
   - 24 2.5 Noodhulp

3. COMMUNICATIE **VERBINDING** 28
   - 30 3.1 Campagnes
   - 30 3.2 Communicatiemiddelen
   - 32 3.3 Ambassadeurs
   - 32 3.4 Terre des Hommes-winkels

4. FONDSENWERVING **STEUN** 33
   - 34 4.1 Particuliere markt, major donors & nalatenschappen
   - 35 4.2 Zakelijke markt
   - 35 4.3 Institutionele markt
   - 35 4.4 Terre des Hommes-winkels
   - 35 4.5 Nationale Postcode Loterij

5. ORGANISATIE **SAMEN** 37
   - 38 5.1 Organisatiestructuur en medewerkers
   - 40 5.2 Veiligheid en klachtenmanagement
   - 41 5.3 Risicomanagement
   - 42 5.4 Maatschappelijk verantwoord ondernemen
   - 42 5.5 Accounting & Project Control

6. VERSLAG RAAD VAN TOEZICHT **ONDERSTEUNEN** 44

7. EEN BLIK OP DE TOEKOMST **VOORUITBLIKKEN** 48

JAARREKENING

8. JAARREKENING **VERANTWOORDING** 50
   - 50 8.1 Jaarrekening 2018
   - 53 8.2 Algemene toelichting en grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
   - 58 8.3 Toelichting op de balans per 31 december 2018
   - 62 8.4 Toelichting op de staat van baten en lasten
   - 66 8.5 SHO Rapporten
   - 68 8.6 Kostentoerekening
   - 69 8.7 Bezoldiging directie

OVERIGE GEGEVENS

- 70 Controleverklaring
- 74 Bijlagen

Voorwoord

OP WEG NAAR DUURZAME VERANDERING

Terre des Hommes staat voor het recht van kinderen op een jeugd vrij van uitbuiting. Wij zetten ons in voor het beëindigen van de uitbuiting van kinderen en dragen bij aan de vormgeving van een veilige omgeving voor de ontwikkeling van alle kinderen. Op die manier strijden wij ook voor toekomstige generaties en dragen we bij aan de *Sustainable Development Goals*, in het bijzonder aan 5.2, 8.7 en 16.2.

Structurele verbetering vraagt nauwe samenwerking met alle partijen die betrokkenen moeten zijn om misstanden structureel aan te pakken. Niet alleen omdat iedereen zich druk zou moeten maken over de uitbuiting van kinderen, maar vooral omdat veel stakeholders betrokken moeten zijn om een echt duurzaam verschil te maken. In 2018 gaven we daarom weer meer inhoud aan het begrip "samenwerken".

Hoewel we al jaren onze doelen bereiken door lokale partners te financieren, richten we ons nu steeds meer op de overdracht van kennis en het ondersteunen van de ontwikkeling van de capaciteit en vaardigheden van die lokale partners en overheden. We lopen hiermee vooruit op de trend waarin (multilaterale) donoren zich steeds meer rechtstreeks tot lokale NGO's in het zuiden wenden. De internationale NGO's zullen daardoor hun toegevoegde waarde moeten bewijzen door inhoudelijke en opbouwende bijdragen te leveren aan de versterking van NGO's in de doellanden. Dit past perfect bij onze benadering. In 2019 zullen de eerste projecten vorm krijgen waarin een aantal lokale partners rechtstreeks worden gefinancierd door multilaterale donoren en onze hulp inroepen in plaats van andersom.

Samenwerking betekent ook dat we actiever betrokken zijn bij de implementatie van projecten om onze expertise op het gebied van seksuele uitbuiting, kinderarbeid, kinderhandel en kindermisbruik te delen en ontwikkelen. In onze projecten zorgen wij ook samen met partners dat kinderen meedenken en zelf meesturen, dat we kinderen met beperkingen niet vergeten, dat we de achterstelling van meisjes en jonge vrouwen bevechten en dat we bijdragen aan de verbetering van de opvang waar geëxploiteerde kinderen helaas vaak in terecht komen. Om dit te bereiken zetten we afgelopen jaar meer eigen mensen in die zij aan zij met onze lokale partners werken. Betrokkenheid van eigen medewerkers in het veld draagt ook bij aan een betere kwaliteit en daardoor aan meer impact. Dit heeft in 2018 geleid tot een lichte toename van het aantal medewerkers in onze organisatie.

Een goed voorbeeld van onze benadering om alle relevante partijen te betrekken bij onze projecten is ons programma tegen kinderarbeid in micamijnen in Jharkand en Bihar, India. In 2018 gingen 7.000 kinderen de mijnen uit en gewoon weer naar school door een breed programma waarbij overheid, lokale NGO's, meer dan 50 internationale bedrijven, lokale verwerkingsindustrie en natuurlijk de dorpsgemeenschappen zelf betrokken waren. We werken daar o.a. aan veilige opvang, verandering van wetgeving, versterking van het schoolsysteem en helpen de bedrijven om hun *supply chain* in kaart te brengen terwijl zij mede investeren in sociale programma's die wij met partners uitvoeren. Tijdens het *UN Forum on Business and Human Rights* werd deze succesvolle methode beloond met een eerste prijs als beste voorbeeld van een multi-stakeholder aanpak van kinderarbeid.

Onze aanpak in Tanzania tegen meisjesbesnijdenis (*Female Genital Mutilation*) en kindhuwelijken werd ook erkend. We zijn trots dat UNFPA vooral onze inzet in het ondersteunen van onze partners roemde en in het bijzonder de combinatie van gezondheidsvoorlichting met het bieden van alternatieve rituelen om meisjesbesnijdenis te voorkomen. Naast deze projecten zijn wij in Oost Afrika vooral ook actief op exploitatie van kinderen in de context van migratie.

Opnieuw zetten we door met onze baanbrekende aanpak tegen webcamseks en reizende kindermisbruikers. Steeds nauwer werken we samen met politie en justitie in Nederland, Cambodja, Filippijnen, Nepal en Kenya. Natuurlijk blijven we kritisch naar overheden maar alle partijen erkennen dat het gevecht tegen kinderarbeid een gezamenlijke strijd moet zijn. Onder andere door middel van het door de Nationale Postcode Loterij ondersteunde Sweetie project en de WATCH projecten in Nederland en Azië, breiden we onze samenwerkingsverbanden uit. Hierbij gaat het niet alleen om de opsporing van daders maar vooral ook om preventie en het ondersteunen van partners die zich richten op zorg en ondersteuning voor de slachtoffers.

Onze werkzaamheden voor het door de Nederlandse overheid ondersteunde Girls Advocacy Alliance programma (10 landen in Azië en Afrika) evenals het Down to Zero programma (11 landen in Azië en Latijns Amerika) tegen seksuele uitbuiting van jongeren laten hiervoor onverminderd concrete en bemoedigende resultaten zien. Ook in deze programma's draait het naast directe hulp aan slachtoffers van uitbuiting ook om structurele verbetering van de leefomgeving van de kinderen. Onze lokale teams werken en lobbyen samen met onze partners.

Natuurlijk moeten we in het terugkijken naar 2018 ook stilstaan bij de integriteitsschandalen die het daglicht niet kunnen weerstaan. Ondanks dat Terre des Hommes al bijna 20 jaar een strikte *Child Safeguarding Policy* in de praktijk toepast, hebben wij in 2018 onze brede gedragscodes onder de loep genomen en een plan gemaakt om deze ingrijpend te verbeteren. Dit doen wij in samenwerking met diverse Terre des Hommes partners in onze internationale federatie.

In het afgelopen jaar hebben wij met onze federatie-collega's tevens een proces in gang gezet om de positie en structuur van de Internationale Federatie Terre des Hommes als mondiale organisatie te evalueren en te verstevigen. Terre des Hommes Nederland speelt een actieve rol in dit proces. Indien deze ontwikkeling zich doorzet zal dat in de komende jaren zeker ook gevolgen hebben voor onze Nederlandse organisatie en de landen waarin wij actief zijn met eigen projecten, vooral doordat we nog efficiënter en krachtiger zullen kunnen opereren en wellicht ons werkterrein kunnen uitbreiden.

In 2018 heb ik opnieuw kunnen zien hoe de inzet en medewerking van collega's, onze fantastische ambassadeurs, trouwe donateurs, onmisbare vrijwilligers en onze ontelbare vrienden voor veel kinderen een wereld van verschil maakt. Niet alleen vandaag maar ook in de toekomst. We danken u voor uw trouwe inzet en kijken er naar uit om in 2019 opnieuw samen te blijven streven naar een wereld waarin ieder kind kan bloeien en genieten van een kindertijd vrij van uitbuiting.

Carel Kok, DIRECTEUR TERRE DES HOMMES NEDERLAND

Carel Kok
DIRECTEUR TERRE DES HOMMES

1. Waar het mee begint

'...Er is geen derde wereld. Er is één wereld en daar zijn we allemaal verantwoordelijk voor'

Antoine de Saint-Exupéry

Geïnspireerd door het gedachtegoed van het boek 'Terre des Hommes' van Antoine de Saint-Exupéry, strijdt Terre des Hommes al meer dan 53 jaar tegen uitbuiting van kinderen. De kinderrechten zoals vastgelegd in het VN Kinderrechtenverdrag, de conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie ILO, maar ook de *Sustainable Development Goals* geven de richtlijnen waarlangs we werken. De manier waarop we dat doen is in de loop der jaren veranderd. Daar waar aanvankelijk de focus lag op directe hulp aan kinderen gaan we geleidelijk over naar een combinatie van directe en indirecte hulp door o.a. lobby om regelgeving aan te passen, bewustwordingscampagnes over effecten van uitbuiting en risico's van tradities, en doelgroepen zelf een stem en ondersteuning te geven, zodat ze zelf kunnen strijden voor betere omstandigheden met grotere impact. We maken die vertaalslag om uiteindelijk veel meer kinderen de mogelijkheid te geven zich te ontplooien. Het is onze taak te zorgen dat er een omgeving ontstaat die de kinderen die mogelijkheid biedt. Samen met de kinderen, NGO's, bedrijfsleven, politiek, gemeenschappen werken we continu om op lange termijn duurzame verandering teweeg te brengen. Met de steun van donateurs, vrijwilligers en vele anderen werken we aan deze missie.

BASIS

1.1 Onze missie & visie

Missie

Terre des Hommes werkt aan een wereld waarin kinderen niet meer worden uitgebuit, waarin alle kinderen een menswaardig bestaan hebben en hun talenten kunnen ontwikkelen in een veilige en liefdevolle omgeving. Wij gaan net zo lang door tot dit bereikt is.

Visie

Een wereld waarin alle kinderen een menswaardig bestaan leiden en kunnen opgroeien tot zelfstandige volwassenen. Een wereld waarin kinderen niet meer worden uitgebuit en hun rechten kunnen uitoefenen. Dat kunnen we niet alleen: daar is de omvang van de problematiek te groot voor en het probleem te wijdverspreid. Alleen door samen te werken is er uitzicht op een toekomst voor alle kinderen.

1.2 Onze aandachtsgebieden

Kinderuitbuiting gaat om ernstige schendingen van kinderrechten, met soms vergaande gevolgen. Onze aandacht gaat uit naar:

DE ERGSTE VORMEN VAN KINDERARBEID (volgens ILO conventie 182)

KINDERHANDEL EN ONVEILIGE MIGRATIE

SEKSUELE UITBUITING VAN KINDEREN (zoals kinderen gedwongen tot prostitutie)

KINDERMISBRUIK

Daarnaast richten we ons ook op het verlenen van Noodhulp, omdat in humanitaire crises kinderen extra kwetsbaar zijn voor de genoemde vormen van uitbuiting.

NOODHULP

Deze thema's sluiten aan bij drie van de *Sustainable Development Goals*, de doelstellingen door de Verenigde Naties vastgesteld als de nieuwe mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030.

Doel 5.2
Elimineren van alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes in de publieke en private sfeer met inbegrip van mensenhandel en seksuele en andere vormen van uitbuiting;

Doel 8.7
Neem onmiddellijke en doeltreffende maatregelen om dwangarbeid uit te roeien, moderne slavernij en mensenhandel te verbieden en daarmee de ergste vormen van kinderarbeid te beëindigen, waaronder de werving en gebruik van kindsoldaten. In 2025 is kinderarbeid in al zijn vormen gestopt;

Doel 16.2
Het beëindigen van misbruik, uitbuiting, mensenhandel en alle overige vormen van geweld inclusief marteling van kinderen.

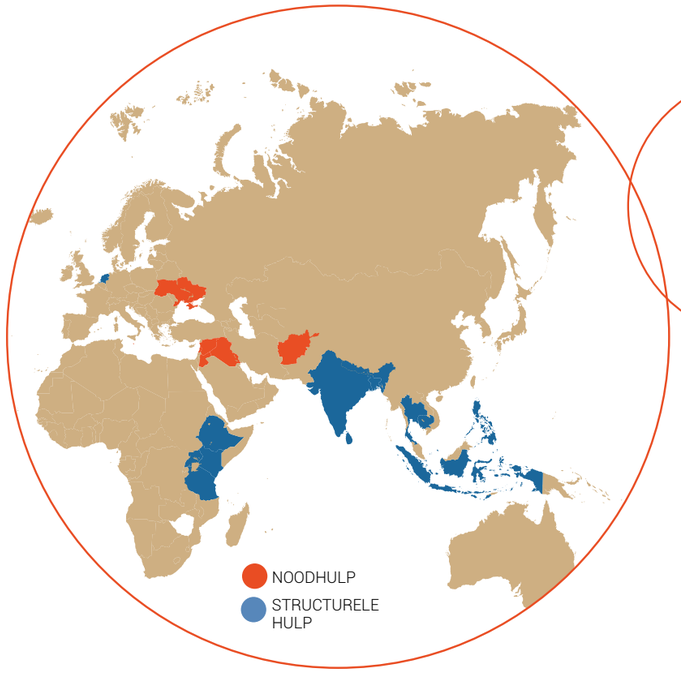

Actief in
18
landen

Structurele hulp
India, Indonesië, Nepal, Bangladesh, Thailand, Filipijnen, Cambodja, Nederland, Kenia, Oeganda, Ethiopië, Tanzania

Noodhulp
Irak, Syrië, Libanon, Oekraïne, Afghanistan, Jordanië

1.3 Theory of Change

Onze duurzame aanpak wordt beschreven in de *Theory Of Change* (ToC). De ToC beschrijft de belangrijkste bouwstenen die nodig zijn om onze langetermijndoelstelling te verwezenlijken, namelijk een wereld zonder uitbuiting van kinderen. Het schetst de veranderingen die we teweeg willen brengen en de strategieën die nodig zijn om daar te komen.

De ToC beschrijft zes belangrijke resultaatgebieden die de belangrijkste doelen vormen voor al ons werk. Dit zijn:
1. Kwetsbare kinderen en kindslachtoffers van uitbuiting claimen hun rechten;
2. Gezinnen en gemeenschappen kennen en beschermen de rechten van kinderen;
3. De particuliere sector draagt bij aan het welzijn van kinderen;
4. De overheid beschermt kinderen door de ontwikkeling en implementatie van adequaat beleid en wetgeving;
5. Gerechtelijke autoriteiten veroordelen daders van uitbuiting en misbruik van kinderen;
6. Maatschappelijke organisaties beschermen de rechten en belangen van kinderen.

Door aan deze zes resultaatgebieden te werken, gelooft Terre des Hommes dat we een omgeving kunnen creëren waarin kinderen hun rechten kunnen claimen en kunnen leven zonder uitbuiting en misbruik.

1.4 Kernstrategieën

Het doorvoeren van duurzame verandering en condities scheppen waarin kinderen beschermd worden is een complex proces. Wij analyseren de oorzaken en barrières voor verandering en kijken naar de kansen voor duurzame verandering. We identificeren belangrijke betrokkenen die een rol spelen in het veranderingsproces. De belangrijkste betrokkenen zijn; kinderen, families en gemeenschappen, overheden, belangenorganisaties, gerechtelijke instanties en het bedrijfsleven. Samen met deze betrokkenen werken we om de gewenste veranderingen tot stand te brengen.

Om de gewenste verandering tot stand te brengen maken wij gebruik van de volgende vier kernstrategieën:

PREVENTIE (PREVENTION)
Terre des Hommes investeert in onderwijs en informatie voor zowel kinderen als volwassenen, om zo uitbuiting van kinderen te voorkomen. Armoede en het gebrek aan onderwijs zijn belangrijke oorzaken van kinderuitbuiting. Daarom ondersteunen we ouders en gezinnen door onder andere trainingen en het creëren van alternatieve inkomensbronnen.

BESCHERMING (PROVISION)
Kinderen die slachtoffer zijn van uitbuiting, hebben bescherming nodig. Wij zorgen voor opvang, medische zorg, therapie en scholing. Wij helpen de kinderen te bouwen aan een zelfstandige toekomst en begeleiden hun familieleden. Ook betrekken wij op een duurzame wijze gemeenschappen bij het beschermen van deze kinderen.

VERVOLGING (PROSECUTION)
Het is belangrijk dat slachtoffers voor zichzelf kunnen en durven opkomen en dat daders van uitbuiting niet ongestraft blijven. Daarom begeleiden wij kinderen bij het doen van aangifte. Zij kunnen rekenen op juridische bijstand en hulp bij strafrechtelijke vervolging. Ook trainen wij lokale politie en justitie zodat zij op een juiste wijze met slachtoffers en daders omgaan.

PUBLIEKE EN POLITIEKE LOBBY (PROMOTION)
Wij voeren campagne om publieke aandacht te vragen voor kinderrechten. We doen onderzoek om trends en ontwikkelingen op het gebied van kinderuitbuiting te signaleren en agenderen. Wij volgen en beïnvloeden de besluitvorming van lokale en nationale overheden, de Europese Unie, het bedrijfsleven en internationale organisaties (zoals de VN). Ook pleiten wij voor de uitvoering van deze beslissingen.

PARTNERSCHAP & PARTICIPATIE (PARTNERSHIP & PARTICIPATION)
Om ervoor te zorgen dat kinderrechten op een duurzame wijze geïmplementeerd worden in de samen-leving, versterken wij het maatschappelijke middenveld in de landen waar we werken. Onze partners nemen niet simpelweg deel aan het programma, maar hun gezichtspunten hebben daadwerkelijk invloed op onze besluitvormingen. Terre des Hommes en partners investeren daarom in organisatorische en institutionele ontwikkelingen in de regio's waar wij actief zijn.

1.5 Capaciteitsopbouw

Een ander belangrijk onderdeel van ons werk is de capaciteitsontwikkeling van partnerorganisaties. Dankzij kwalitatieve partners zijn we in staat om interventies van betere kwaliteit te leveren en het beleid op een duurzame manier te beïnvloeden. Dit was een belangrijk onderdeel van ons werk in 2018 en zal ook in 2019 de sleutel blijven. Van partners wordt verwacht dat ze capaciteit ontwikkelen op vijf cruciale gebieden:

1. Lokale partners zijn in staat te netwerken met belanghebbenden en collega-organisaties in hun omgeving om samen meer impact te genereren. Daarnaast beïnvloeden ze kinderrechtenbeleid op lokaal en nationaal niveau;
2. Resultaatgestuurd beheren van de projecten op een zodanige manier dat projecten van voldoende kwaliteit zijn en de kinderrechten worden nageleefd;
3. Adequaat financieel management, ondersteund door Terre des Hommes;
4. Algemeen bestuur en strategische planning zijn randvoorwaarden voor effectieve kinderrechten-projecten;
5. Implementeren van alle stappen van het projectmanagement- systeem, inclusief de implementatie van adequate leermomenten.

1.6 Impactmeting

Inzicht in efficiëntie en effectiviteit van het werk van Terre des Hommes is noodzakelijk om de kwaliteit van programma's te bewaken en te verbeteren. Terre des Hommes heeft procedures en richtlijnen ontwikkeld voor de opvolging van projecten en programma's.

Daarnaast gebruikt Terre des Hommes een online monitoring- en rapportagesysteem voor het meten en verzamelen van resultaten van projecten in de landen waar we werken. Dit systeem komt beter tegemoet aan de moderne eisen van Planning, Monitoring & Evaluatie, zoals complementariteit en output/outcome resultaten, en incorporeert het belang van leren naast verantwoorden.

Hoe meten wij onze doelstellingen?
Om de kwaliteit van van onze programma's te meten en ervoor te zorgen dat ze bijdragen aan ons doel om kinderuitbuiting te stoppen en de rechten van kinderen te respecteren, monitort Terre des Hommes de doel-stellingen van haar programma's door het systematisch verzamelen van informatie over de naleving van kinderrechten in de landen waar wij werken.

1. Per programma verzamelen wij informatie over korte en lange termijn resultaten;
2. We doen tussentijdse evaluaties en reviews om de voortgang te monitoren en bij te sturen;
3. Met behulp van casestudies illustreren wij de specifieke invloed van die resultaten op de doelgroep;
4. Wij vergelijken onze aanpak in de diverse landen om *best practices* te identificeren;
5. Op landenniveau maken wij gebruik van indexcijfers en rapporten van o.a. Unicef, Verenigde Naties en ILO.
6. Per thema en per programma verzamelen we ook geleerde lessen. Deze geleerde lessen en *best practices* helpen ons bij het voortdurend verbeteren en ontwikkelen van nieuwe programma's.

Terre des Hommes vergroot hiermee haar kennis en waarborgt op deze wijze continu de kwaliteit van haar programma's.

2. Aanpak

Ook in 2018 werkt Terre des Hommes op vijf terreinen aan het stoppen van kinderuitbuiting: Kinderarbeid, Seksuele uitbuiting van Kinderen, Kinderhandel en Kindermisbruik. Ook Noodhulp krijgt in 2018 weer aandacht. Een aantal resultaten die we geboekt hebben staan in dit hoofdstuk vermeld.

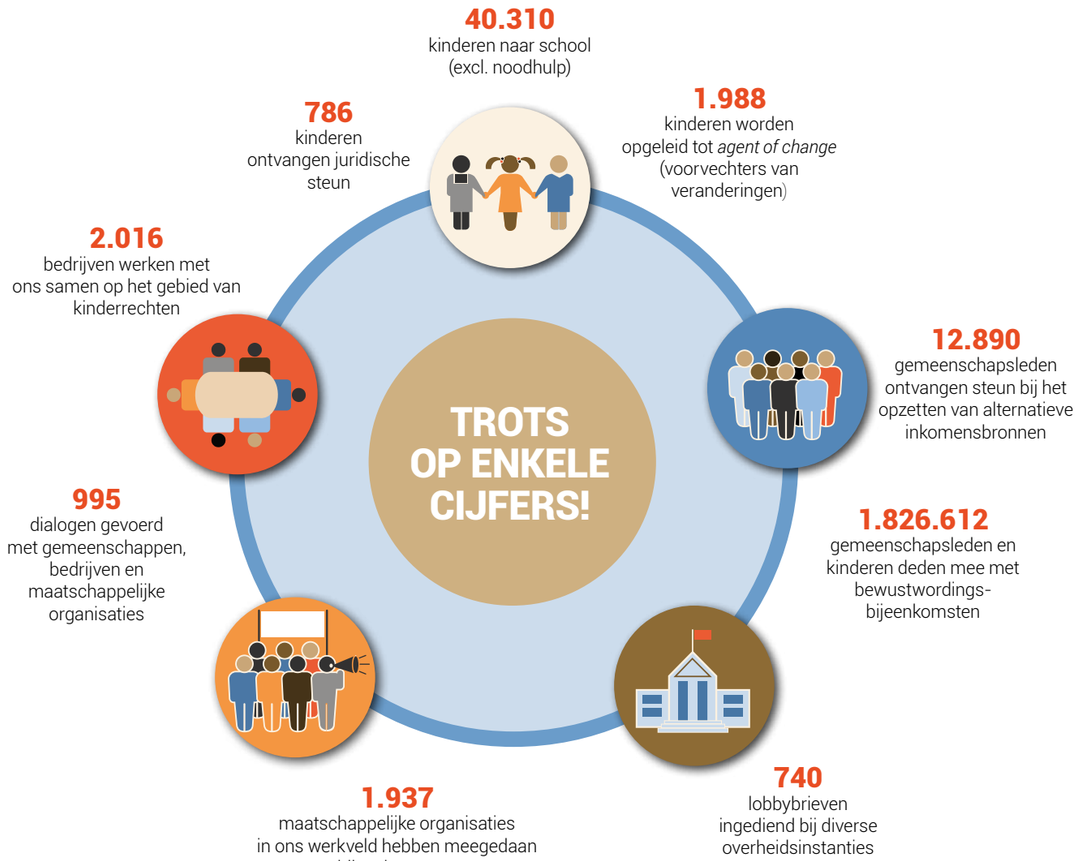

AANDACHT

2.1 Kinderarbeid

Wereldwijd werken er volgens de raming van de ILO nog 152 miljoen kinderen. Ondanks een dalende trend is dit nog steeds schrikbarend hoog. 72 miljoen kinderen doen gevaarlijk en ongezond werk. Terre des Hommes zette zich in 2018 in voor kinderen die met de ergste vormen van kinderarbeid te maken hebben. Op zoek naar de duurzame oplossingen conform onze aanpak om samen met belangrijke betrokkenen die een rol spelen in het veranderingsproces te werken aan het veranderingsproces.

PROJECT 2018 UITGELICHT: MICA IN INDIA

Mica, een veelzijdig mineraal dat wordt gebruikt in auto's, elektronische apparaten en cosmetica wordt voornamelijk gewonnen de regio's Jharkhand en Bihar, die behoren tot de armste delen van India. Kinderen werken mee aan het mijnen van mica en gaan niet naar school. Het Micaproject richt zich via verschillende routes op het stoppen van kinderarbeid in de micamijnen. Dit project is een goed voorbeeld van de nieuwe Terre des Hommes aanpak: met alle stakeholders de problematiek van kinderarbeid aanpakken.

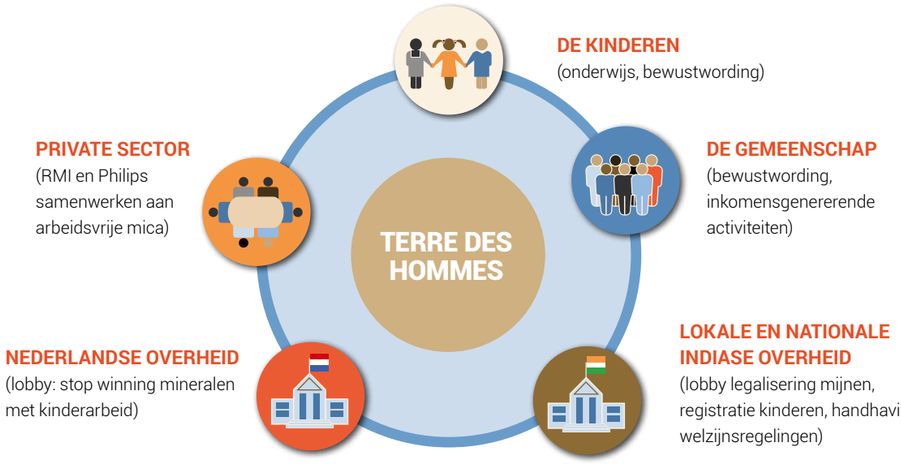

In het afgelopen jaar is de steun van het Micaproject gegroeid van 20 dorpen naar 62 dorpen waar we met de kinderen en de gemeenschap werken aan bewustwording van de rechten van het kind, zorgen dat kinderen naar school gaan, aanvullende inkomstenbronnen aanboren, en de volwassen mijnwerkers organiseren voor eerlijke betaling. We doen dit samen met onze lokale partners.

In 2018

- volgen **7.071** kinderen onderwijs
- nemen **3.923** kinderen deel aan bewustwordingssessies
- worden **384** kinderen en jongeren getraind als *agent of change* (voorvechters van verandering)

‘We willen ons dorp tot een modeldorp maken waarin alle kinderen naar school gaan’
Mr Ksihun Manjhi
Hoofd school management committent

Samenwerking met het Responsible Mica Initiative (RMI)

Voor uitvoering van het programma tegen kinderarbeid in de micamijnen in India werkt Terre des Hommes in 2018 nauw samen met de Responsible Mica Initiative. De RMI heeft tot doel verantwoord mica in te kunnen kopen, kinderarbeid en onaanvaardbare arbeidsomstandigheden in de Indiase mica-industrie uit te bannen door de krachten te bundelen van alle sectoren in de mica toeleveringsketen en lokale actoren. Terre des Hommes is een van de stichtende leden van het initiatief en lid van de raad van bestuur. Het initiatief is in 2018 gegroeid tot 45 leden. In november kwamen de leden en betrokken stakeholders uit het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheid bij elkaar in Delhi om gezamenlijke actieplannen voor 2019 te formuleren.

Samenwerking met Kuncai & Philips

Terre des Hommes werkte in 2018 nauw samen met Philips (afnemer van mica) en Kuncai (leverancier van mica) om te streven naar kinderarbeidvrije mica.

‘It is crucial to adopt a multipronged approach to achieve systemic change in the conditions surrounding artisanal mica mines in India. We are glad to have found a very competent partner in Terre des Hommes that not only has a deep understanding of the different requirements, but also has the capabilities to jointly make this change happen’
Dylan McNeill
Director Supplier Sustainability at Philips

Communicatiecampagne Mica: Veel dagelijkse producten hebben sporen van kinderarbeid.

Om aandacht te vragen voor kinderarbeid in de micamijnen is in april gestart met de campagne: Veel dagelijkse producten hebben sporen van kinderarbeid.

Doel: Aandacht vragen voor de problematiek en ondertekenen petitie om vervolgens de industrie ervan te overtuigen dat een nieuwe manier van mica inkoop nodig is.

De ingezette middelen, waaronder een TV-commercial en filmpjes voor sociale media (met hulp van onze ambassadeurs), vroegen aandacht voor de problematiek en riepen mensen op om de petitie te ondertekenen. Naar aanleiding van de campagne is er veel free publicity geweest in diverse media. Ook op radio en TV (RTL nieuws) werd aandacht besteed aan het onderwerp.

Naar aanleiding van de campagne is er een brief gestuurd aan de Responsible Mineral Initiative (platform van bedrijven die mica verwerken) en Drive Sustainability (platform van automotive bedrijven om duurzaam grondstoffen te verwerken) waarin Terre des Hommes de leden oproept in actie te komen om kinderarbeid in de elektronica en automotive industrie te stoppen. Op 26 november overhandigde Carel Kok de ruim 13.725 handtekeningen van de petitie persoonlijk over aan de leden van Drive Sustainability.

Onderzoek in 2018
‘Global Mica Mining, and the impact on Children’s right’

Uitkomst onderzoek

1. Naast India blijkt dat ook in Madagascar, China, Sri Lanka, Pakistan and Brazil risico's bestaan voor kinderrechtenschendingen in de mica-industrie.
2. De elektronische en autoindustrie zijn verantwoordelijk voor de grootste afname van mica.

De resultaten van het nieuwe onderzoek werden op 5 april tijdens een stakeholder bijeenkomst in het Nutshuis in Den Haag gepresenteerd. Roelof Hemmen faciliteerde de dag waar de belangrijkste bevindingen van het onderzoek zijn uitgelicht en er volop met de verschillende deelnemers is gediscussieerd over dit thema, waarbij deelnemers van bedrijven, de overheid en andere NGOs aanwezig waren.

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek is Terre des Hommes een samenwerking aangegaan met Unicef om de situatie en risico's van kinderarbeid in de mica-industrie in Madagascar beter in kaart te brengen. Dit onderzoek zal in 2019 worden gepubliceerd.

AANPAK IN BEELD

Een kindvriendelijk dorp in de praktijk

Slechts twintig kinderen in het dorp Pichri gingen af en toe naar school. De docent kwam onregelmatig opdagen, en vanwege de wijdverspreide ligging van de huizen in bosgebied is de school moeilijk bereikbaar bij heftige regenval. De kinderen werkten ondertussen mee in de micamijnen. Dat wilde het dorp niet langer. Onder leiding van Terre des Hommes' lokale partner RJSS is er een team aangesteld van een Terre des Hommes' maatschappelijk werker met (vrijwillige) staf die zaken nu aanpakt. Met resultaat: er is een leraar aangesteld die regelmatig op school is en het aantal leerlingen is opgelopen tot zestig. Daarnaast hebben de dorpsbewoners samen een peuteropvang gerealiseerd. Terre des Hommes wil het dorp nu helpen met het aanvragen van overheidssubsidie voor het aanleggen van een nieuwe toegangsweg om de school nog toegankelijker te maken.

Aandacht voor Mica op conferenties

OECD Multi-stakeholder Forum on Responsible Mineral Supply Chains in Parijs

Op 17-19 april was Terre des Hommes als panellist aanwezig tijdens een drukbezochte mica-sessie op het 12th Multi-stakeholder Forum on Responsible Mineral Supply Chains. Gedurende deze sessie hebben zowel private sector spelers (Merck), het Responsible Mineral en Responsible Mica Initiative deelgenomen. De aandacht lag op enerzijds de complexe situatie in India en anderzijds de noodzaak dat vanuit het bedrijfsleven een verplichting moet zijn om je keten goed tegen het licht te houden en je verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om investeren in het opschonen van je keten enerzijds en het ondersteunen van de lokale sociale programma's anderzijds.

Verenigde Naties - Business & Human Rights Forum 25-27 november

Op het UN Forum werd onze multi-stakeholder aanpak als

meest innovatieve en inspirerende oplossing beoordeeld teneinde de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP) in de praktijk te brengen. De winst voor Terre des Hommes betekent dat wij op het volgende Regionale UN Forum over Bedrijfsleven en Mensenrechten in Azië, in 2019, onze aanpak van kinderarbeid in India opnieuw mogen presenteren. Een hele eer en geweldige kansen, want deze UN fora zijn van het allerhoogste niveau.

2.2 Seksuele uitbuiting van kinderen

Het thema seksuele uitbuiting stond ook in 2018 op de agenda van Terre des Hommes. Sinds de introductie van Sweetie en de daaruit voortvloeiende projecten en onderzoeken wordt Terre des Hommes als expert erkent van deze extreme, mensonterende vorm van kinderuitbuiting. Wereldwijd worden er nog steeds ruim twee miljoen kinderen uitgebuit in de seksindustrie. En op ieder moment van de dag zijn ruim 750.000 volwassenen online actief op zoek naar webcamseks met kinderen. Seksuele uitbuiting: kinderprostitutie, kindersekstoerisme, webcamseks met kinderen, kinderpornografie, is een groeiend probleem. De toename van het aantal toeristen naar diverse bestemmingen en toegang tot internet werken het probleem verder in de hand. En helaas is straffeloosheid in de 'bestemmingslanden' eerder regel dan uitzondering. Met een multidisciplinaire aanpak van het probleem proberen we te werken aan een duurzame oplossing. Onze ervaring opgedaan in Azië wordt toegepast in Afrika.

PROJECTEN 2018 UITGELICHT

Lancering rapport over online seksuele uitbuiting in Afrika *The Dark Side of Internet*

Op basis van de ervaring in Azië is Terre des Hommes een onderzoek gestart naar de schaalgrootte en vormen van online seksuele uitbuiting van kinderen in Kenia. De lancering van de resultaten waarbij duidelijk werd dat online seksuele uitbuiting in verschillende vormen ook in Kenia plaatsvindt, leidde tot wereldwijde media aandacht en de opzet van een nieuw project. Dit nieuwe project richt zich ook op de verschillende betrokkenen: kinderen, overheid, gemeenschappen, bedrijfsleven en wordt in 2019 gestart.

WATCH NEDERLAND
STOPT SEKSUITBUITING MINDERJARIGEN

WATCH Nederland

WATCH Nederland is een gezamenlijk initiatief met CKM-Fier, met als doel het aanpakken van seksuele uitbuiting van minderjarigen (mensenhandel) in Nederland. In 2018 bestond het programma 1 jaar.

Aandacht in 2018

- Uitgebreide media-aandacht voor loverboy-problematiek met jongens op radio, TV en print;
- Aandacht voor de problematiek van Nederlandse meisjes die gedwongen in de seksindustrie in België moeten werken;
- Campagne: 'Je bent een held als je tienerprostitutie meldt' om mensen over te halen (vermoedens van) misbruik te melden.

Down to Zero
Fighting commercial sexual exploitation of children

Down to Zero

Down to Zero is een gezamenlijk initiatief van Terre des Hommes, Plan Nederland, Defence for Children-ECPAT, Free a Girl en ICCO Cooperation. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is partner van het initiatief. Het doel van de alliantie is het uitbannen van seksuele uitbuiting van kinderen.

Een greep uit de resultaten in 2018 vanuit de verschillende belanghebbenden

1. **Kinderen:** Op 25 juli presenteren zes jongens en twee meisjes de betekenis van democratie vanuit kinderbescherming aan het Indiase parlement. Dit wordt gebruikt als content voor het manifest van politieke partijen.

2. **Kinderen:** In Colombia coördineren zeven jongeren preventieve acties met het Futuro Colombia-programma bij het kantoor van de Attorney-general ter preventie van seksuele kinderuitbuiting.

3. **Gemeenschappen:** In januari en mei rapporteren acht gemeenschapsleden drie verdachte gevallen van een mogelijke seksuele uitbuiting van kinderen aan de DtZ-partners in Cebu en Lapu (Filipijnen).

4. **Overheid/Rechtshandhaving:** Mei 2018 heeft het ministerie van Kinderen en Jeugd in Thailand een subcommissie ingesteld om een wet op te stellen om kinderen online te beschermen.

5. **Bedrijfsleven:** Google Indonesia steunde de training over Vertrouwen en Veiligheid ter voorkoming van seksuele uitbuiting van kinderen die gegeven werd aan de overheid en kinderbeschermingsorganisaties en wees een Down to Zero-partner aan als 'klokkenluider' voor het rapporteren van YouTube filmpjes met seksuele uitbuiting van kinderen als onderwerp.

Fototentoonstelling *This is me*

Om het Down to Zero programma in Nederland onder de aandacht te brengen is een indrukwekkende fotoreportage gemaakt door Marieke van der Velden. 16 individuele verhalen tonen wat hulp kan doen voor de weerbaarheid en veerkracht van kinderen. Een artikel in de Volkskrant heeft extra publiciteit gebracht.
Een van de meisjes is Beem.

Beem (13)

Beem woont samen met zes broers en zussen bij haar opa. Door gebrek aan geld en eten besluit ze weg te lopen en belandt op straat. Als twaalfjarige wordt ze daar regelmatig seksueel misbruikt. Een man biedt haar onderdak in ruil voor seks met oudere mannen. Via een vriendin hoort ze van het opvanghuis van Terre des Hommes en vraagt om hulp. Beem is nu een regelmatige gast. Ze werkt in de foodtruck van het opvanghuis en hoopt op een dag haar eigen bedrijf te runnen.

Sweetie 2.0

2018 was het jaar van doorontwikkeling voor Sweetie 2.0. We hebben gewerkt aan:

- Onderzoeksdata van de afschrikeffecten van online waarschuwingen waar de Universiteit van Tilburg een rapport van maakt (oplevering medio 2019);
- Demonstraties van de Sweetie 2.0 software aan internationale wetshandhaving, bedrijven en scholengemeenschappen en internationale media;
- Lokaliseren en identificeren van zogenaamde cyberseks *dens* en die overhandigd aan de wetshandhavers;
- Een uitgebreide undercover-operatie op de Filipijnen (resultaten verwacht in 2019).

Mooi resultaat

Na een lang lobby traject van Terre des Hommes heeft de Nederlandse overheid de wet Computercriminaliteit III aangenomen. Een wet die het mogelijk maakt dat een lokprofiel zoals Sweetie ingezet kan worden bij opsporing en mogelijke berechting van online kindermisbruikers.

Communicatiecampagne Kindersekstoerisme moet stoppen
Om aandacht te vragen voor kindersekstoerisme in Cambodja is in november gestart met de campagne:
Kindersekstoerisme moet stoppen

Doel: Aandacht vragen voor de problematiek, financiering ophalen voor een nieuw project

De ingezette middelen, waaronder een TV-commercial, filmpjes voor sociale media (met hulp van onze ambassadeurs) en een advertentie voor een verzonnen reisbureau voor sekstoeristen, vroegen aandacht voor de problematiek en riepen mensen op om de ons zichtbaar te steunen met het Right-To-Be-Kid bandje. Naar aanleiding van de campagne is er veel free publicity geweest op radio, tv en in de kranten.

Wervingscampagne
Tegelijkertijd is er een wervingscampagne gestart om directe hulp te kunnen bieden aan kinderen in de regio.

Photra, maatschappelijk werker van Terre des Hommes in Cambodja ontmoet regelmatig slachtoffers van seksuele uitbuiting. Het zijn vaak verlegen kinderen. Ze praten niet, zijn boos, voelen zich schuldig. Oorzaak: Toeristen die de kinderen seksueel misbruiken. Zijn missie is slachtoffers weer een toekomst te bieden.

> 'Het herstel van de kinderen gaat in drie fases: veilig zijn, hun verhaal vertellen en weer verbinding vinden met het leven. Zo helpen we de kinderen te ontdekken wat hun dromen zijn en wie ze kunnen vertrouwen en kunnen ze stapje voor stapje terugkeren naar een normaal leven'
> Photra
> maatschappelijk werker van Terre des Hommes

2.3 Kindermisbruik

Kindermisbruik is elke bedreigende of geweldadige interactie van fysiek, psychische of seksuele aard die mogelijk lichamelijke of psychische schade veroorzaakt bij het kind. In 2018 had Terre des Hommes aandacht voor o.a. grote projecten op het gebied van kindhuwelijken en genitale verminking van meisjes. Om ervoor te zorgen dat de problematiek voor altijd verdwijnt is het van belang om gewoontes binnen verschillende culturen aan te kaarten. Nauwe samenwerking met gemeenschappen, kinderen en families is cruciaal.

PROJECTEN 2018 UITGELICHT

IMAGE PLUS
IMAGE Plus steunde 9.000 vroeg gehuwde meisjes (slachtoffers van kindhuwelijken) in Bangladesh. Samen met echtgenoten, families en gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en dienstverleners zijn vraagstukken van seksuele en reproductieve gezondheidsrechten, onderwijs, gendergerelateerd geweld en kansen op levensonderhoud van deze slachtoffers van kindhuwelijken besproken en verbeterd.

5 mooie resultaten
- **66%** van de bevallingen werden in het ziekenhuis uitgevoerd (t.o.v. 59% in 2017).
- In 2018 zijn **558** gevallen van gendergerelateerd geweld gerapporteerd (2017: 148). **205** slachtoffers ontvingen adequate hulp (2017: 38).
- **779** jong getrouwde meisjes volgden een training (2017: 259).
- **67** jong getrouwde meisjes gingen terug naar school (formeel en informeel) (2017: 44).
- IMAGE Plus heeft sinds 2016 een overkoepelende campagne #IDoExist gestart. In 2018 werden drie campagnes georganiseerd met de nadruk op de volgende speciale dagen:

a. Internationale Vrouwendag
b. Meisjes/ Kinderdag (nationaal en internationaal)
c. 16 dagen activisme tegen GBV (*Gender Based Violence*)

Momena Begun (14)

'Ik werd uitgehuwelijkt toen ik 11 was. Vijf maanden na mijn huwelijk ging ik werken. Al snel moest ik stoppen omdat ik zwanger was. Ik wist niets af van anticonceptie en gezinsplanning. Zoals gebruikelijk bij ons, werd ik naar mijn ouders gestuurd om thuis te bevallen. Maar het kindje was te groot. Mijn baby werd dood geboren. Twee maanden later was ik opnieuw zwanger. Dit keer kreeg ik hulp van IMAGE. Ik werd begeleid tijdens de zwangerschap en mijn ouders begrepen dat ik beter in het ziekenhuis kon bevallen, al is dat niet de traditie. Dit keer kreeg ik een gezond kindje. Wij beseffen nu hoe belangrijk zorg tijdens en ook na de zwangerschap en de bevalling is, zeker voor jonge meisjes. Nog altijd krijg ik nazorg, leer ik over gezinsplanning en krijg ik seksuele voorlichting. Wanneer ik in de toekomst nog een kindje wil, weten mijn ouders en ik nu hoe ik dat het veiligst kan aanpakken.'

Een ongeschonden toekomst voor Kuria meisjes Tanzania

In november werden we opgeschrikt door een bericht in de Volkskrant dat 400 meisjes van het Kuriavolk in een nacht zijn besneden. Deze schadelijke culturele traditie vindt nog altijd plaats. Terre des Hommes werkt ook in 2018 samen met partner ATFGM aan het project 'Een ongeschonden toekomst voor Kuria meisjes'. ATFGM vangt meisjes op en werkt aan een alternatieve ceremonie voor volwassenheid die door ouders en gemeenschapsleiders geaccepteerd wordt. De meisjes worden getraind om gesprekken aan te gaan met gemeenschapsleiders over het gevaar van deze traditie en de meisjes krijgen steun om onderwijs te volgen. Ook ouders, leerkrachten en gemeenschapsleiders worden betrokken om de problematiek aan te pakken.

In Nederland is er aandacht aan de problematiek gegeven door de Volkskrant en Trouw en ook in Duitsland is het probleem aangekaart door de Deutsche Welle.

Een greep uit de resultaten:

40 gemeenschapsleiders
tekenen een memorandum waarin ze beloven geen besnijdenisceremonie af te kondigen

523 kinderen
zijn tijdens het besnijdenisseizoen opgevangen in de opvang

4.458 kwetsbare kinderen
en gemeenschapsleden hebben meegedaan aan bewustwordingssessies

130 maatschappelijk werkers
en leraren zijn getraind op bewustwording van de problematiek en de gevolgen daarvan

'Het is een kwestie van lange adem. Toch zien we dat steeds meer ouders hun kinderen zelf naar de opvangcentra brengen. Exacte cijfers ontbreken, maar stapje voor stapje neemt het aantal besneden meisjes af. En elk meisje dat niet besneden wordt is winst'
Monique Janssens, communicatiemanager Afrika

Mbusiro voorkomt besnijdenis van zijn zussen

De zestienjarige Mbusiro ontdekt dat zijn zussen Maseke (14) en Bibiana (12) op het punt staan te worden verminkt. Hij neemt onmiddellijk actie en waarschuwt Terre des Hommes partner ATFGM. Zij slaagt erin de meisjes net op tijd te redden. Maseke staat zelfs op het punt besneden te worden maar stribbelt zo hard tegen dat dat niet lukt. 'Mijn moeder die het allemaal geregeld heeft weet meteen waar wij zijn en dat ik achter de redding zit. Ze komt naar de opvang en dreigt me te laten vermoorden. Om veiligheidsredenen verblijven we allemaal bij de partnerorganisatie. Ik ga naar een vervolgopleiding en voor Maseke en Bibiana is het de eerste keer dat ze naar school gaan. Ze kunnen niet wachten om te beginnen met leren en werken aan hun toekomst.'

2.4 Kinderhandel

Overal ter wereld trekken mensen naar andere landen of regio's, omdat ze op zoek zijn naar een beter bestaan. In Azië bestaat 21 procent van de migranten uit kinderen en jongeren. In Afrika ligt dat percentage nog iets hoger. Zij hebben vaak te maken met discriminatie, mishandeling, verwaarlozing en uitbuiting, zowel onderweg als op de plaats van bestemming of worden slachtoffer van mensenhandelaren. In Afrika werken we in 2018 in o.a. Ethiopië en Oeganda met verschillende partners. In Azië wordt met het programma '*Children on the Move*' aandacht besteed aan de problematiek.

PROJECTEN 2018 UITGELICHT

GIRLS ADVOCACY ALLIANCE

Girls Advocacy Alliance (GAA)

GAA is een samenwerking tussen Terre des Hommes, Plan Nederland, ECPAT Nederland en Defence for Children. Het programma wordt gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ze richt zich op Lobby en *Advocacy* interventies die door lokale organisaties in tien landen in Azië en Afrika uitgevoerd worden. De capaciteitsopbouw en kwaliteit van deze organisaties is een belangrijkste onderdeel van GAA. Het doel van het programma is is het bestrijden van uiteenlopende vormen van gendergerelateerd geweld tegen meisjes en jonge vrouwen en het vergroten van hun economische participatie.

Voorbeelden lobbyresultaten

- Terre des Hommes Kenia is uitgekozen om bij de UN Human Rights Council over GAA te spreken.
- In Oeganda heeft GAA samen met het bedrijfsleven ervoor gezorgd dat 30 kleinere bedrijven de juiste arbeidscontracten met bijbehorende rechten voor de werknemers gebruiken en ervoor te zorgen dat vrouwen toegang hebben tot de arbeidsmarkt.
- Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij het versterken van de organisatorische capaciteiten van de lokale partners van GAA. Meer dan 60 GAA-partners hebben deelgenomen aan het GAA-programma.
- Er zijn 330 dialogen gevoerd met met gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven.

Dwelling places - Oeganda

Het programma van Dwelling places richt zich op het helpen van slachtoffers van kinderhandel door hen uit de uitbuitingssituatie te halen en hen, het liefst thuis, naar school te krijgen. Slachtoffers en ouders krijgen psychosociale hulp aangeboden. Daarnaast richt Terre des Hommes zich op preventie van kinderhandel in de regio waar de kinderen vandaan komen. Ouders, kinderen en de gemeenschap worden bewust gemaakt van kinderrechten. Ouders worden getraind in ouderschapsvaardigheden: ze leren wat hun plichten zijn en hoe belangrijk onderwijs is om uitbuiting te voorkomen. Omdat ze vaak geen geld hebben om hun kinderen naar school te laten gaan, krijgen ze hulp bij het ontwikkelen van kleinschalige bronnen van inkomsten.

Tot slot werkt Terre des Hommes aan betere samenwerking met de overheid. In 2018 is heeft onze partner veel aandacht gegeven aan het Palermo Protocol tegen mensen-, vrouwen- en kinderhandel. Dit is ondertekend maar de regering heeft nog niet met het protocol ingestemd. Het staat nu hoog op de agenda voor bekrachtiging. Alleen met de juiste wetten kan ingezet worden op beter beleid en kan het waarborgen van kinderrechten prioriteit worden.

Resultaten 2018

718 kinderen
nemen deel aan bewustwordingsactiviteiten via muziek en theater om hen weerbaarder te maken tegen geweld kinderhandel en andere vormen van uitbuiting

224 kinderen
zijn ondersteund met materialen om naar school te gaan

98 gezinnen
zijn getraind in het genereren van extra inkomsten

Ellie Lust komt met haar programma 'Ellie op Patrouille' in Kenia en maakt kennis met het leven, en de daarbij behorende risico's, van kinderen op straat. Samen met Terre des Hommes bezoekt ze een partner en spreekt met de kinderen.

'Mama' Jesca Edung Lomongin

'Ze noemen mij allemaal mama.' Jesca Edung Lomongin is hét gezicht en aanspreekpunt voor slachtoffers van kinderuitbuiting bij Terre des Hommes in Kenia. Avond aan avond gaat zij onvermoeid de straten op, om een oogje te houden op de kinderen die daar moeten zien te overleven. Ze schept een vertrouwensband met deze kinderen, zodat ze toe kan werken naar hen van de straat te halen. Jesca heeft net als hen op straat een bewogen geschiedenis achter zich. Als ze twaalf is moet ze in het diepste geheim vluchten om niet uitgehuwelijkt te worden. 'Doordat iemand zich toen voor mij inzette, ben ik als kind behoed voor het huwelijk. Nu wil ik die persoon zijn die er is voor die kinderen die verder niemand hebben die zich om hen bekommert. Want na opvang, rehabilitatie en onderwijs kunnen ook deze kinderen het verschil maken in hun eigen toekomst en die van hun gemeenschap.'

'Ik wil leider in mijn dorp worden'

De 14-jarige Samson kent alle omstandigheden die hem naar de grote stad zouden kunnen lokken: hij woont in de arme Napak-regio, waar veel kinderhandel zijn oorsprong vindt. Hij komt uit een groot gezin, zijn oudere zus is al naar Kampala vertrokken om geld te verdienen. En zijn ouders zijn arm.

Toch blijft Samson in het dorp waar hij vandaan komt. Terre des Hommes helpt hem aan de middelen om naar school te gaan, zoals schoolgeld, een uniform en lesmaterialen. Ook zijn jongere broertjes en zusjes worden ondersteund om op school te blijven, om zo te voorkomen dat zij ook naar Kampala worden gelokt. Zijn ouders hebben een geit gekregen om te helpen in hun levensonderhoud te voorzien. 'Veel van mijn vrienden kunnen niet naar school omdat hun ouders daar geen geld voor hebben. Ik zie hen in plaats daarvan voor de geiten zorgen, en ik besef dat ik geluk heb wel naar school te kunnen gaan. In de toekomst wil ik kunnen zorgen voor mijn familie en andere mensen die hulp nodig hebben. Ik hoop later leraar te worden, of leider in mijn dorp.'

2.5 Noodhulp

Helaas moeten we ieder jaar constateren dat noodhulp onontbeerlijk blijft. Sterker nog, de noden blijven stijgen. Zo ging de vluchtelingencrisis voor de honderdduizenden Rohingya-vluchtelingen uit Myanmar in Bangladesh onverminderd door, waarvoor we in 2017 actievoerden. De Syrische crisis blijft onverminderd groot, met niet alleen miljoenen ontheemde mensen binnen Syrië, maar ook in omringende landen als Libanon en Jordanië en verder weg. Binnen Europa heeft het "bevroren conflict" in Oost-Oekraïne nog altijd grote gevolgen voor miljoenen mensen. Binnen dit soort crises, zijn families kwetsbaar en ligt uitbuiting van kinderen meer dan anders op de loer.

EEN GREEP UIT ONZE ACTIVITEITEN IN 2018

Back to the Future
Het programma *Back to the Future* biedt toegang tot onderwijs aan Syrische vluchtkinderen in Jordanië en Libanon. Dit project voeren we uit in een consortium samen met onze zusterorganisatie Terre des Hommes Italië, War Child Nederland en de Italiaanse ngo AVSI. Het wordt deels gefinancierd door het EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian Crisis, kortweg het "Madad Fund". Ook de partners betalen een deel. Omgerekend naar dat aandeel, zijn de volgende resultaten toe te schrijven aan Terre de Hommes Nederland:

Resultaten in 2018

2.361 kinderen
hebben deelgenomen aan onze ondersteunende onderwijsactiviteiten (totaal consortium: 35,418)

3.435 mensen
zijn geïnformeerd over de mogelijkheden van officieel onderwijs in hun gemeenschap (totaal 51.562)

42 stafleden, docenten en vrijwilligers
zijn getraind in het geven van onderwijs, het begeleiding en beschermen van kinderen en in EHBO (totaal 635)

2 scholen
zijn gerenoveerd en opgeknapt (totaal 14)

Verder waren we verantwoordelijk voor de coördinatie van de algehele communicatie van het consortium. Zo organiseerden we drie succesvolle persreizen, met publicaties in de nationale pers in Nederland, Italië en België, op zowel tv als in dagbladen. Ook werd een website van het project ontwikkeld (**www.back-to-the-future.org**), organiseerden we meerdere events voor kinderen en jongeren in Libanon, Jordanië en Italië en gingen ambassadeurs van de consortium-partners op projectbezoek.

De mensen achter de missie

Terre des Hommes werkt overal ter wereld samen met betrokken en gepassioneerde mensen. Dit is het bijzondere verhaal van Alen Elkhoury (30), onderwijscoördinator bij het project *Back to the Future*, die zich bevlogen en met veel liefde inzet voor kinderen en hun rechten.

Kinderen die een crisis van dichtbij hebben gezien, hebben gewoon hulp nodig, vindt Alen. Punt uit. De Libanese weet waar ze het over heeft, want ze doet dit werk nu al zo'n twaalf jaar. Eerst hielp Alen vrouwen in gevangenissen met cursussen en begeleiding, daarna werkte ze als maatschappelijk werker met gezinnen die het moeilijk hebben. Deze ervaringen komen in haar huidige werk als coördinator goed van pas. 'Ik begrijp waar de mensen vandaan komen, in wat voor situatie ze leven. Ik heb het jaar in, jaar uit van dichtbij gezien. Ons werk in het onderwijscentrum is niet moeilijk. We geloven dat we het kunnen. Elk kind heeft recht om beschermd te worden. Om iemand in het leven te worden.'

Het beste voorbeeld daarvan is een van haar leerlingen, die tot haar vijftiende nog nooit een woord had gezegd. Volgens haar ouders kon ze niet praten. Maar slechts twee weken nadat het meisje naar het onderwijscentrum was gekomen, sprak ze haar eerste woorden uit. 'Dat moment zal ik nooit vergeten', zegt Alen.

Hulp in beeld

Nour staat te trappelen om naar school te gaan

Elke ochtend als de schoolbus haar oppikt, staat ze al een tijdje te wachten. Zo blij is de Syrische Nour (5) om naar school te gaan.

Nour is geboren in de Syrische stad Aleppo, waar ze samen met haar ouders, vier broers en twee zussen woonde. Drie jaar geleden ontvluchtte het gezin de verschrikkelijke oorlog in Syrië. Nu wonen ze in een klein appartement in Libanon.

Het leven in Libanon is voor Nour niet altijd leuk. De buren willen niet dat ze met buurkinderen speelt, omdat ze een vluchteling is. Soms hangt ze doelloos rond of helpt ze haar moeder met het huishouden. Nour wil graag leren, maar voor een reguliere school is ze te jong. Sinds anderhalf jaar volgt ze nu lessen in het onderwijsproject 'Back to the Future'. De juf van Nour vertelt: 'Nour was eerst enorm verlegen. Ze durfde haar hand niet op te steken of in de klas te praten. Maar ze is erg vooruit gegaan. Ze doet graag mee met alle activiteiten en zingt het liefst samen met haar klasgenoten. Nu, anderhalf jaar later, is ze een compleet ander kind.'

Samenwerkende Hulporganisaties (SHO)

In 2018 heeft Terre des Hommes enkele projecten afgerond in Kenia en Zuid-Soedan die met geld van SHO/Giro555 zijn gefinancierd. Dit betrof de actie tegen de hongersnood in de landen, als gevolg van lang aanhoudende droogte. Gebrek aan voedsel en water is een belangrijke reden voor de trek van het platteland naar de stad, waar de kinderen vervolgens kwetsbaar zijn voor uitbuiting, inclusief seksuele uitbuiting. Verder was er in 2018 weliswaar een Nationale Actie van Giro555 voor de slachtoffers van de tsunami in Sulawesi, een eiland in Indonesië, maar omdat Terre des Hommes geen activiteiten in het getroffen gebied heeft, hebben we afgezien van ons aandeel, zodat het door andere Giro555-leden besteed kon worden.

Dutch Relief Alliance (DRA)

Dit jaar hebben we met fondsen van de DRA humanitaire hulp geboden in Irak, Syrië, de Oekraïne en voor het eerst in Afghanistan. Deze projecten worden via de DRA gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De Dutch Relief Alliance is een samenwerkingsverband van zestien Nederlandse humanitaire organisaties waarvan ook Terre des Hommes lid is. De partners van de DRA werken nauw samen bij het opzetten en uitvoeren van noodhulporganisaties in de grootste humanitaire crises wereldwijd.

Oekraïne

In de Oekraïne werkt Terre des Hommes samen met Dorcas en SOS Kinderdorpen rond de conflictlijn aan kinderbescherming en sociaal-psychologische ondersteuning, in de provincies Luhansk en Donetsk.

8.347 kinderen
ontvingen sociaal-psychologische ondersteuning via scholen en *Child Friendly Spaces* (4.109 meisjes, 4.239 jongens), plus 144 volwassenen (81 vrouwen, 63 mannen)

860 onderwijzers,
onderwijsmedewerkers en schoolpsychologen van 113 deelnemende scholen kregen training en coaching op het gebied van kinderrechten, kinderbescherming en sociaal-psychologische ondersteuning

1.049 families
geselecteerd voor financiële ondersteuning door consortiumpartner Dorcas

Afghanistan

In Afghanistan werkt Terre des Hommes in de districten Momand Dara, Kama en Kuzkunar in de provincie Nengarhar. We werken hier aan het voorkomen van kinderuitbuiting, door jongeren en hun gezinnen te helpen aan alternatieve inkomsten, via vaktraining, microleningen en informeel onderwijs. Daarnaast werken we aan het verbeteren van de kinderrechten. Het betreft vooral families die onlangs gedwongen werden uit Pakistan te vertrekken, of die uit andere delen van Afghanistan gevlucht zijn voor geweld. In deze *joint response* van de DRA werken we samen met Cordaid, Stichting Vluchteling, ZOA en Oxfam Novib.

352 kinderen en hun families
ontvingen ondersteuning bij het vinden of opzetten van alternatieve inkomsten (162 meisjes, 190 jongens), waardoor in totaal 4.654 personen werden bereikt

Syrië

De humanitaire crisis in Syrië blijft onverminderd groot, met miljoenen ontheemde mensen. Maar ook met veel mensen die als gevolg van het oorlogsgeweld gehandicapt zijn geworden, of anderszins medische zorg nodig hebben. Binnen de DRA joint response voor Syrië werkt Terre des Hommes via enkele medische posten in de provincies Rural Damascus en Aleppo. Enerzijds maken we medische hulp en fysiotherapie mogelijk voor mensen die gehandicapt zijn geraakt, anderzijds geven we hun families financiële ondersteuning. Vaak hebben zij door hun fysieke beperking hun inkomstenbron verloren.

1.324 mensen
met een lichamelijke beperking werden geholpen met orthopedische hulpmiddelen, fysiotherapie en revalidatie (383 meisjes, 332 jongens, 619 vrouwen, 390 mannen)

8.000 personen
ontvingen gedurende enkele maanden ondersteuning in de vorm van voedselbonnen, zodat zij in die periode minimaal voldoende voedsel hadden (1.600 meisjes, 1.600 jongens, 2.181 vrouwen, 2.619 mannen)

Irak

Eind 2017 werd Terre des Hommes door de partners van de Dutch Relief Alliance gekozen om de lead van de Iraq Joint Response te worden. Dat betekent dat Terre des Hommes de verantwoordelijkheid kreeg om de werkzaamheden van de zeven Iraq Joint Response partners af te stemmen, te coördineren en de voortgang te waarborgen. De coalitiepartners zijn Oxfam Novib, Worldvision, ICCO/Kerk in Actie, ZOA, Dorcas, Terre des Hommes Lausanne en Terre des Hommes Italy.

Een aantal resultaten

183 kinderen
zijn onder de hoede genomen door maatschappelijk werkers

490 gezinnen
zijn financieel ondersteund in basisbehoeften voor een aantal maanden

502 kinderen en volwassenen
hebben deelgenomen aan bewustwordingssessies

174 ouders
zijn getraind hoe zij hun kinderen kunnen beschermen

In de media

Terre des Hommes ondertekent de advertentie voor humaan asielbeleid in Europa.

3. Communicatie en zichtbaarheid

‘Voor mij als donateur is het belangrijk om contact te houden met de organisatie, daardoor voel ik mij verbonden’

de heer P. Hofhuis
donateur Terre des Hommes

Dat is nu precies het thema waar we in 2018 aan gewerkt hebben. Naar elkaar luisteren en samen werken aan impactvolle campagnes. En werken aan een duurzame relatie met onze achterban. Met diverse rapportages en communicatiemiddelen zorgen we voor up-to-date informatievoorziening over onze projecten zowel on- en offline. Met onze twee grote communicatiecampagnes over kinderarbeid in de micamijnen in India en kindersekstoerisme in Cambodja hebben we veel aandacht gegenereerd en mooie resultaten bereikt.

VERBINDING

3.1 Campagnes

In 2018 zijn er twee grote campagnes geweest:

1. **Campagne om aandacht te vragen voor kinderarbeid in mica (India);**

   - Oproep aan consument om petitie te tekenen
     resultaat: 13.725 petities.

   - Oproep aan bedrijfsleven om te stoppen met het gebruik van door kinderhanden gedolven mica
     resultaat: overhandiging petities aan Responsible Mineral Initiative en Drive Sustainability waarin Terre des Hommes de leden oproept in actie te komen om kinderarbeid in de elektronica en automotive industrie te stoppen.

   - Gebruikte mediakanalen
     resultaat: Facebook, TV, Print. Waarbij we ruim 7 miljoen Nederlanders met onze boodschap hebben bereikt.

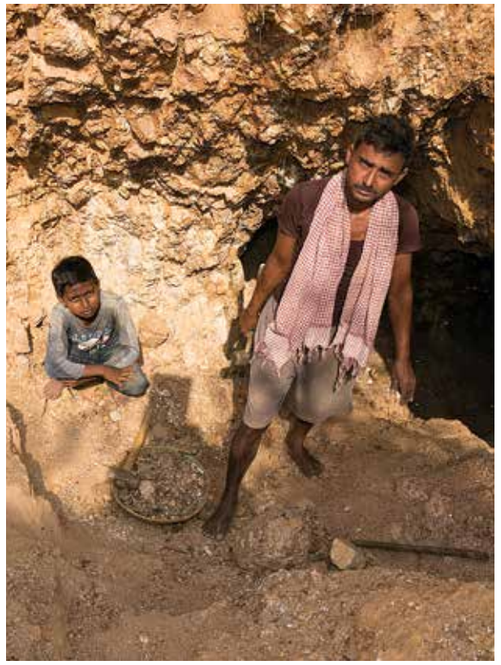

2. **Fondsenwervende campagne Kindersekstoerisme moet stoppen (Cambodja);**

   - Bewustwording creëren rondom het probleem van kindersekstoerisme en het publiek betrekken bij het programma van Terre des Hommes in Cambodja om dit aan te pakken. Na het doen van een donatie kreeg de donateur het Right-to-be-Kid bandje waarmee men kon laten zien vóór kinderrechten en tegen uitbuiting van kinderen te zijn.

   - Gebruikte mediakanalen: Facebook, TV, print, PR-stunt
     resultaat: veel publiciteit n.a.v. persbericht over Nederlandse kindersekstoeristen en PR-stunt 'Lekker man Tours'. Groot bereik op TV en social media. We hebben ruim 7.7 miljoen personen van 25 jaar en ouder minimaal 1 keer bereikt in de campagneperiode.

3.2 Communicatiemiddelen

Website
Dit jaar hadden we **25.434** unieke bezoekers per maand. Een mooi aantal maar wel een grote daling t.o.v. vorig jaar (38.891 unieke bezoekers). We hebben te maken gehad met personeelswisselingen waardoor de aandacht voor de website onder druk lag. Voor 2019 staat een nieuwe website op de planning.

Social media
De betrokkenheid via social media is groot. Via Facebook hebben bijna **800.000** mensen het afgelopen jaar een pagina van Terre des Hommes bekeken. Wij zien een lichte stagnatie bij de Facebook volgers, wat deels te wijten zou kunnen zijn aan de negatieve aandacht rondom dit kanaal. Voor 2019 wordt er daarom ook gekeken naar nieuwe kanalen als YouTube en Instagram.

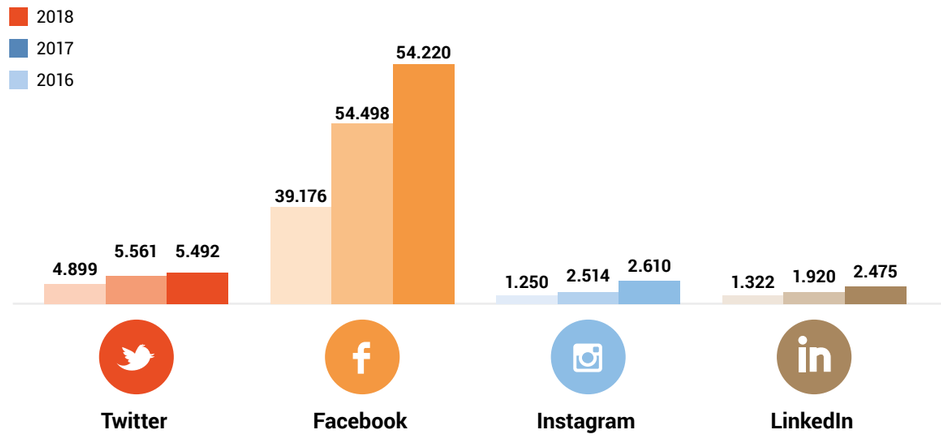

Free publicity
In 2018 hebben we regelmatig met succes de media gehaald. Terre des Hommes is in het nieuws geweest met meerdere artikelen on- en offline in Trouw, AD, Telegraaf, NRC, RTL, Autoweek, NOS. Ook op radio en tv zijn we te zien/te horen geweest (Radio 1, Hart van Nederland, Een Vandaag, Brandpunt).

Onderwerpen die de aandacht trokken:
- WATCH Nederland inzake kinderprostitutie
- Kinderarbeid in de micamijnen
- Arrestaties en veroordelingen van Nederlandse sekstoeristen
- Opvang van slachtoffers van seksuele uitbuiting in Thailand

Terre Magazine
Via Terre Magazine informeren wij onze achterban drie keer per jaar over de behaalde resultaten en initiatieven. Uit onderzoek met de donateurs blijkt dat veel mensen het magazine waarderen, maar dat ook een grote groep aangeeft het zonde van papier te vinden en de voorkeur geeft aan digitale communicatie. Daarom wordt in 2019 ook gestart met een online magazine.

Nieuwsbrieven & programma-updates
De maandelijkse nieuwsbrieven bereikten gemiddeld 39.000 geïnteresseerden. De programma-updates geven een halfjaarlijks beeld van de resultaten van onze lopende programma's.

Jaarverslag
- Ieder jaar besteedt Terre des Hommes veel aandacht aan haar jaarverslag om op heldere wijze haar activiteiten te verantwoorden aan haar achterban. Voor de particuliere donoren maakt Terre des Hommes een samenvatting van het jaarverslag in Terre Magazine en dit jaar is het jaarverslag ook digitaal verschenen. De winkels hebben een eigen verslag.
- Voor de projecten die de Nationale Postcode Loterij steunt, realiseren wij jaarlijks per project een voortgangsrapportage. Van de door de overheid gefinancierde projecten geven wij tussentijdse updates en jaarlijkse rapportages.

Betrokkenheid donateurs
In 2018 zijn er meerdere bijeenkomsten geweest om de donateurs te betrekken bij onze campagnes. Op diverse donateurbijeenkomsten op kantoor of op bijzondere locaties hebben wij verteld over het werk van Terre des Hommes en hebben wij gevraagd wat donateurs van ons verwachten en konden zij meedenken over campagnes.

Ook is het jaarlijks online loyaliteitsonderzoek onder vaste donateurs gehouden. Bijna 1.000 respondenten hebben meegedaan. Met het onderzoek meten we de betrokkenheid en tevredenheid ten aanzien van service en communicatie naar de donateurs. Wij gebruiken dit om onze service te verbeteren en donateurs beter van dienst te zijn. Dit is ontzettend belangrijk, want tevreden en betrokken donateurs blijven langer donateur. En zo kunnen we samen meer kinderen helpen.

Twee mooie uitkomsten

De *Charity Support Score* van Terre des Hommes is met +15 gestegen van 55 naar 70;
dit cijfer geeft weer in hoeverre men bereid is Terre des Hommes te blijven steunen.

De Commitmentscore is gestegen van 65.7 naar 68.9;
dit cijfer meet de loyaliteit van de donateurs.

3.3 Ambassadeurs

Ieder jaar zijn wij ontzettend blij met de inzet van onze ambassadeurs om ons werk te steunen: Thekla Reuten, Roelof Hemmen, 3JS, Dolores Leeuwin, Daniel Montero Real en Brooke Newman. Via hun netwerk wordt het werk van Terre des Hommes naar buiten gebracht.

Dolores Leeuwin en de 3JS hebben dit jaar meegewerkt aan de mica campagne.

Brooke Newman, Daniel Montero Real, Roelof Hemmen en de 3JS hebben meegewerkt aan de campagne stop kindersekstoerisme.

Presentatrice Dolores Leeuwin was spreker tijdens de besturendag van de Terre des Hommes winkels en heeft een uitgebreid interview gedaan met Hans Guijt.

De 3JS waren bij het lustrum van de winkel in Den Bosch.

Roelof Hemmen is eind 2018 naar de Filippijnen afgereisd voor een nieuw item over online kindersekstoerisme.

Daniel Montero Real
balletdanser bij Het Nationale Ballet

Roelof Hemmen
journalist bij BNR Nieuwsradio

Dolores Leeuwin
voormalig presentatrice Klokhuis

Brooke Newman
balletdanseres bij Introdans

Nelson Munyiri
de eerste internationale ambassadeur

Thekla Reuten
actrice

3JS
nederpop-trio

3.4 Terre des Hommes-winkels

De winkels zorgen met bijna 1.900 vrijwilligers voor de zichtbaarheid van Terre des Hommes in heel Nederland. Ook via Facebook zijn de winkels zeer actief. Meerdere winkels vierden een jubileum. Vijf vrijwilligers ontvingen de Orde van Oranje-Nassau. De winkel in Pijnacker haalde zelfs de mijlpaal van 3 miljoen omzet sinds de oprichting in 1983.

Vanuit het hoofdkantoor worden de winkels wekelijks op de hoogte gebracht via een digitale nieuwsbrief. Daarnaast heeft de landelijke besturendag plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst werd winkelcoördinator Nora Dankers bedankt voor haar tomeloze inzet de afgelopen 14 jaar. Zij heeft een baan gevonden bij een andere NGO.

4. Fondsenwerving

Het jaar 2018 staat in het teken van transitie naar een andere manier van werken. Bij de particuliere markt van focus op inkomsten naar focus op duurzame betrokkenheid. Bij de institutionele markt naar pro-actieve benadering van geïnteresseerden wereldwijd en bij bedrijven naar samenwerking om een gezamenlijke aanpak van kinderuitbuiting op een duurzame manier aan te pakken. Met de verdere professionalisering van de Terre des Hommes-winkels en het onderhouden van een warme relatie met de Nationale Postcode Loterij kreeg Terre des Hommes een mooi bedrag om haar werk te steunen.

STEUN

4.1 Particuliere markt, major donors & nalatenschappen

Het doel voor 2018 was het inspireren en aantrekken van nieuwe donateurs, het bevorderen van de loyaliteit van bestaande donateurs en het zoeken naar kansen voor waardevermeerdering binnen de bestaande donateursgroep. Allemaal door betrokkenheid te creëren en door in te spelen op de door de donateur gewenste manier van interactie met Terre des Hommes.

Voor het werven van donateurs leunt Terre des Hommes nog relatief zwaar op het face-to-face kanaal. Daarnaast zijn we in toenemende mate actief op het gebied van leadgeneratie en follow-up daarvan. Die nieuwe follow-up is gericht op het verbeteren en ontwerpen van nieuwe contactmomenten, o.a. per e-mail.

Daarnaast gebruiken we steeds meer online communicatie om interactie en betrokkenheid met de potentiële donateur te creëren. De opbouw van een langdurige relatie kan vele vormen aannemen maar hoeft niet per definitie in een structurele machtiging uit te monden. We spelen in op veranderende (klant)wensen door meer mogelijkheden aan te bieden om bij te dragen aan de doelstellingen van de organisatie.

Het tevreden houden van onze bestaande donateurs is van groot belang. Ondanks de uitstroom van machtigers (-6 %) zien we een toename in onze donateurs tevredenheid. We hebben in 2018 veel aandacht gehad voor het verbeteren van onze klantenservice en communicatie met de donateur en het meer afstemmen van onze middelen op de donateur. Ook zijn we actief aan de slag gegaan met het vaker en intensiever in contact treden met de donateurs door hen uit te nodigen voor meedenksessies over de manier van interactie om zo de ervaring voor onze donateurs te verbeteren.

We zijn actief aan de slag gegaan met het verder ontwikkelen van onze IT systemen om donateurs contact te verbeteren en beter te kunnen selecteren wie we willen bereiken en analyseren wat we bereikt hebben. Op die manier kunnen we effectiever en efficiënter zijn in onze campagnes met als doel een hoger rendement en grotere klanttevredenheid.

De groepen Major Donors en Nalatenschappen hebben in de tweede helft van het jaar weer de verdiende aandacht gekregen na een rustiger periode in verband met een vacante positie. Het opnieuw ontwerpen en optuigen van onze programma's op deze twee segmenten is voortvarend gestart in de tweede helft van het jaar waarmee een mooie basis is gelegd voor het jaar 2019.

Eind 2018 zijn er twee Major Donor bijeenkomsten georganiseerd in Galerie Keren de Vrede in Amsterdam en een in het Humanity House in Den Haag. Het doel: (potentiële) Major Donors te betrekken bij een aantal programma's die we in 2019 willen gaan realiseren en waarvoor extra financiering onmisbaar is. Met elkaar is gesproken over: waar bent u als donateurs trots op, wat spreekt u het meest aan en wat is de bereidheid om zelf bij te dragen dan wel in uw eigen netwerk te zoeken naar mensen die financiële steun willen geven.

Major Donor aan het woord

'De uitzending voor Terre des Hommes werd de rode draad in mijn leven'

Een bezoek aan het Tropenmuseum in 1969 zorgt dat Ellen Leussink Terre des Hommes voor altijd in haar hart meedraagt. Ze besluit na dat bezoek haar baan als verpleegkundige op te geven en zich voor Terre des Hommes in te zetten voor kinderen in afgelegen en arme gebieden in Gabon. Onder zeer primitieve omstandigheden doet ze haar werk zo goed mogelijk. Bijna alle kinderen hebben kinkhoest en zijn ondervoed. Samen met de Biafraanse verpleegkundigen vermaken ze de kinderen met zingen en simpele spelletjes met touw en karton. Na zes maanden gaat Ellen terug naar Nederland om haar werk daar, maar later ook voor andere organisaties in het buitenland, voort te zetten. Jaren later zijn een ring, een fotoboek, Terre Magazines uit de jaren zestig en een verslag van haar eigen Terre des Hommes inzamelingsactie herinneringen aan een bijzondere tijd. Terre des Hommes is altijd de rode draad in haar leven gebleven.

4.2 Zakelijke markt

De doelstelling om 500.000 euro te realiseren binnen het bedrijvensegment is niet behaald. Er is voor gekozen geen aparte FTE aan de zakelijke markt te koppelen en de bestaande relaties, o.a. Dille & Kamille, Dolmans, Kees & Co en La Ligna, bij de fondsenwerver Major Donors onder te brengen. Naast het doneren van geld, doneert Dille & Kamille ook goederen die Terre des Hommes in haar tweedehandswinkels kan verkopen. Voor 2019 wordt een vergelijkbare aanpak gehanteerd voor fondsenwerving en relatiebeheer op de zakelijke markt.

Aan de andere kant zien we een andere, nieuwe vorm van participatie van bedrijven binnen onze programma's. Bedrijven worden onderdeel van de duurzame oplossing om kinderuitbuiting aan te pakken. Met Philips wordt bijvoorbeeld nauw samengewerkt in het mica-programma om ervoor te zorgen dat het mineraal mica op een kindvriendelijke manier gedolven worden. Met hotelketens worden afspraken gemaakt over melding maken van sekstoerisme. Met bedrijven worden opleidingstrajecten voor kansarme jongeren opgestart. Op deze manier heeft het bedrijfsleven nog meer impact op de uiteindelijke bestrijding van kinderuitbuiting.

4.3 Institutionele markt

Het team van de institutionele markt was aan het eind van het derde kwartaal van 2018 weer compleet. De multilaterale en bilaterale donoren, Nederlandse en internationale stichtingen en noodhulpfondsen krijgen in 2019 vol de aandacht. We hebben dit jaar ook nog gewerkt met de reeds toegekende subsidies van Buitenlandse Zaken en de Europese Unie voor de projecten *Girls Advocacy Alliance, Down to Zero, Dutch Relief Alliance, Back to the Future* en *Image Plus*. We zijn in de tweede helft van het jaar gestart met gesprekken met verschillende grote buitenlandse actoren om te kijken of er synergie is tussen hun en onze activiteiten om nieuwe projecten op te starten. In 2019 zullen deze gesprekken worden voortgezet.

4.4 Terre des Hommes-winkels

De 45 winkels hebben dit jaar weer een fantastische bijdrage geleverd aan de inkomsten van 2018. En door de enorme inspanning van al onze vrijwilligers konden er weer veel projecten worden gesteund. Maar die inkomsten uit de verkopen van tweedehands producten zijn niet het enige belangrijke resultaat. In de winkels hebben de vrijwilligers jaarlijks contact met duizenden klanten, die in de gesprekken met de vrijwilligers meer horen over het werk van Terre des Hommes. En naast het contact in de winkels zijn de vrijwilligers nog actief om het verhaal van de organisatie uit te dragen in lokale media, via events. Jaarlijks is er een succesvolle modeshow van onze winkel in Barneveld en dit jaar was er een speciale schilderijen verkoop in Eindhoven. Daarnaast worden onze vrijwilligers uitgenodigd voor het geven van gastlessen op scholen of men verzorgd lezingen bij serviceclubs. Al met al zijn de winkels en de vrijwilligers van Terre des Hommes een zeer waardevol en gewaardeerd onderdeel van de organisatie. Daarnaast kennen we ook nog een 4-tal werkgroepen die zich door het jaar heen inzetten voor Terre des Hommes.

In 2018 hebben we een start gemaakt met initiatieven voor het nog verder intensiveren van het contact en de samenwerking tussen winkels en het kantoor in Den Haag en de samenwerking tussen de winkels onderling. Deze ontwikkeling zetten we in 2019 voort, ondersteund door de introductie van communicatie technologie.

4.5 Nationale Postcode Loterij

Een zeer gewaardeerde relatie is de Nationale Postcode Loterij. Ook dit jaar mochten wij de jaarlijkse bijdrage van €2.250.000,- ontvangen voor onze activiteiten. Middels zogenoemde loterij lunchlezingen houden we de loterij op de hoogte. Ook hebben we gezamenlijk presentaties gegeven aan een delegatie van de Tweede Kamer (VVD en CDA) over Sweetie 2.0, het door de Nationale Postcode Loterij gesponsorde project dat online kindermisbruikers opspoort. Ook dit jaar plaatsten wij de jaarlijkse bedankadvertentie tijdens Safer Internet Day.

5. Organisatie

Terre des Hommes Nederland is een zelfstandige stichting die bestaat uit het hoofdkantoor en project-medewerkers in Den Haag, regiokantoren in Nairobi (Regio Oost-Afrika) en Phnom Penh (Regio Azië) en medewerkers in landenkantoren in 12 landen. Daarnaast zijn er 45 Terre des Hommes winkels in Nederland die als zelfstandige stichtingen actief zijn om inkomsten te genereren ten bate van Stichting Terre des Hommes Nederland. Terre des Hommes Nederland is een verticaal geïntegreerde NGO, waarmee wij bedoelen dat wij al onze activiteiten, van fondsenwerving en communicatie tot en met de uitvoering van onze veldprojecten, in eigen beheer uitvoeren. Wij zijn onafhankelijk lid van de Terre des Hommes International Federation (TDHIF) waarin 10 zelfstandige Terre des Hommes organisaties verenigd zijn. Samen zijn zij wereldwijd werkzaam in 67 landen met een totaal budget van ruim € 180 miljoen verdeeld over ruim 850 projecten. Terre des Hommes Nederland is zeer actief in meerdere werkgroepen binnen deze internationale organisatie, waarin samenwerking op het gebied van lobby, campagnevoering, noodhulpverlening en kostenoptimalisatie centraal staan.

SAMEN

5.1 Organisatiestructuur en medewerkers

Organisatie in beweging

De vernieuwde focus op nauwere samenwerking, kwaliteit en groei heeft in 2018 geleid tot een toename in aantal medewerkers zowel op het hoofdkantoor als in de regio's. Dit is het gevolg van het faciliteren van de nieuwe *bottom-up approach*, onze focus op institutionele fondsenwerving invulling te geven en onze ambitie om de kwaliteit en expertise in onze projecten te vergroten te faciliteren.

Leadership Team

LT
Carel Kok
Algemeen directeur

LT
Eric van der Lee
Hoofd Asia

LT
Raphael Kariuki a.i.
Hoofd Africa

LT
Jos de Wit a.i.
Hoofd Fundraising & Communicatie

LT
Arelys Yanez
Manager Institutional Fundraising

LT
Vacancy
Manager Lobby & Expertise

LT
Sacha van Ulft
Hoofd Finance & Operations

Kerncijfers 2018

Eind 2018 was de omvang van de personele capaciteit 122,79 fte. Doordat veel medewerkers parttime werken is het aantal medewerkers in dienst hoger. Eind 2018 waren er 128 medewerkers in dienst.

	TOTAAL	HOOFDKANTOOR	AZIË	AFRIKA*	NEDERLAND*
Aantal FTE ultimo 2018	**127,9** (2017:104)	**34,77** (2017: 31,02)	**60** (2017: 53)	**26** (2017: 17)	**6,80** (2017: 3)
Aantal medewerkers ultimo 2018	**133** (2017: 109)	**37** (2017: 33)	**60** (2017: 53)	**26** (2017: 17)	**10** (2017: 6)

De toename in het aantal FTE op hoofdkantoor betreft met name de opbouw van de Institutional Fundraising en Lobby & Expertise teams. In Nederland trokken we meer projectmedewerkers aan in verband met de groei van ons Watch Nederland project en de CyberWatch unit. In Azië is de toename toe te schrijven aan veldstaf die ingezet wordt in twee nieuwe door ons zelf uitgevoerde projecten inzake seksuele uitbuiting van kinderen in Cambodja. In Afrika is de groei eveneens toe te schrijven aan inzet van nieuwe *project officers* bij onze bestaande en nieuwe partnerships. Een 4-tal nieuwe functies op het hoofdkantoor en in de beide regio's, zijn ontstaan en ingevuld naar aanleiding van het *Fit for the Future*-programma. Deze groei is passend binnen ons beleid om financieel te groeien en om meer toegevoegde waarde, kwaliteit, capaciteit en impact te bewerkstelligen door nauwere betrokkenheid bij onze projecten en partners.

In 2018 nemen we afscheid van **Hans Guijt**. Hij gaat met pensioen na 22 jaar dienst bij Terre des Hommes. Hans is in vele opzichten bepalend geweest voor de inhoudelijke vorming van Terre des Hommes zoals we het vandaag kennen. In de afgelopen jaren was hij de drijvende kracht achter ons zeer succesvolle Sweetie project.

Vrijwilligers

Terre des Hommes werkt met vrijwilligers in haar 45 winkels in Nederland. Iedere winkel heeft een eigen stichting en bestuur. De bijna 1.900 vrijwilligers zijn een zeer gewaard onderdeel van de Terre des Hommes organisatie. Zij staan niet alleen voor de goede operationele gang van zaken in de winkels en de hieruit voortvloeiende financiële bijdrage aan Terre des Hommes Nederland, maar vormen ook een zichtbare vertegenwoordiging van onze organisatie in Nederland.

Stagiaires

Er zijn in 2018 drie stagiaires actief geweest: Twee ter ondersteuning van het programma WATCH Nederland en een op de afdeling Marketing en Communicatie.

Verhouding personeel

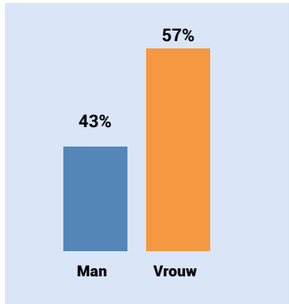

Ziekte

Het ziekteverzuimpercentage op het hoofdkantoor bedroeg 8,9 % in 2018 (2017: 3,6%). Dit hoge percentage is tot stand gekomen vanwege een aantal langdurig zieken (langer dan 1 jaar ziek). Human Capital Care ondersteunde ook in 2018 de verzuimbegeleiding.

5.2 Veiligheid en klachtenmanagement

Klokkenluidersregeling
Terre des Hommes beschikt over een klokkenluiders-regeling die het mogelijk maakt voor zowel werknemers als derden (ernstige) misstanden met betrekking tot Terre des Hommes te melden. In 2018 zijn er geen nieuwe meldingen binnengekomen.

Vertrouwenspersoon
Terre des Hommes heeft één interne vertrouwenspersoon en via de ARBO-dienst kunnen medewerkers een beroep doen op een externe vertrouwenspersoon. Er zouden in 2018 ook regionale vertrouwenspersonen (Oost-Afrika en Azië) aangesteld worden, maar dat is niet geconcretiseerd. In 2018 werd de interne vertrouwenspersoon zevenentwintig keer door medewerkers geraadpleegd (2017: 25). In één geval besloot de medewerker een formele klacht in te dienen. Deze klacht is door een externe commissie gehoord en beoordeeld, wat resulteerde in een advies aan de directie. De externe vertrouwenspersoon is niet geraadpleegd. De interne vertrouwenspersoon levert jaarlijks een algemeen overzicht met aantallen en aard van de klachten en een advies aan de directeur van TdH.

Klachten
Terre des Hommes kent een klachtenprocedure voor derden. Onze definitie van een klacht is:

"Iedere mondelinge of schriftelijke uiting van ongenoegen van een instelling, bedrijf of persoon, gericht aan Terre des Hommes, waarin deze zijn beklag doet over het beleid dan wel gedragingen van Terre des Hommes en door betreffende derde als klacht wordt aangeduid"

In 2018 zijn er 104 officiële klachten ontvangen (2017: 63).

Oplossing
103 klachten zijn naar tevredenheid van de klagers behandeld/opgelost; de afhandeling van een klacht loopt nog.

Fraude
In 2018 is er een fraudegeval geconstateerd bij een van onze uitvoerende partners in de regio Oost-Afrika. Deze partner heeft verstrekte gelden niet aangewend voor de afgesproken doeleinden. Tevens werden er activiteiten gerapporteerd die niet werden uitgevoerd. Een externe audit heeft de malversaties bevestigd en de relaties met deze partner zijn terstond opgezegd. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een verschil van € 16.885. Het proces voor het terugvorderen van deze gelden is nog gaande.

Integriteit binnen Terre des Hommes
Naar aanleiding van alle media-aandacht inzake integriteit binnen de NGO-sector heeft Terre des Hommes een interne analyse uitgevoerd naar alle integriteits-documenten in de organisatie, inclusief *child safeguarding*. Op basis hiervan hebben externe experts advies gegeven voor het uitbreiden en actualiseren van het integriteits-systeem. Terre des Hommes werkt momenteel aan de implementatie van dit advies en is deelnemer aan het sectorbreed Gezamenlijk Actieplan Integriteit Noodhulp- en Ontwikkelingsorganisaties.

Child Safeguarding Policy
In ons werk staat de veiligheid van kinderen centraal. Daarom vormen onze *child safeguarding*-maatregelen een essentieel onderdeel van ons werk. Terre des Hommes handhaaft een *Child Safeguarding Policy* met een onderliggende gedragscode om ervoor te zorgen dat geen enkel kind schade ondervindt van ons en medewerkers van onze partners, vrijwilligers of gelieerde partijen zoals consultants en journalisten. Dit beleid is een verplicht onderdeel van elk contract dat we afsluiten.

Continue aandacht op het gebied van *child safeguarding* in de organisatie, bijvoorbeeld door middel van trainingen en assessments, zorgt ervoor dat alle medewerkers en partners zich bewust zijn van dit beleid en de uitvoering ervan. Bewustwording heeft in 2018 geleid tot zes meldingen betreffende mogelijke overschrijdingen van dit beleid. Na onderzoek van de meldingen, zijn vier hiervan geïdentificeerd als gevallen die in bepaalde mate inbreuk plegen op ons beleid voor het beschermen van kinderen door medewerkers van Terre des Hommes of onze partners. Op dit moment zijn drie van die zaken gesloten en wordt een nog onderzocht. Aangezien Terre des Hommes een *zero tolerance* beleid heeft voor alle vormen van misbruik en/of uitbuiting, intimidatie en agressie (inclusief seksueel, psychologisch, fysiek of economisch) zien we deze rapportages als basis voor interne verbeteringen in termen van preventieve maatregelen en aangepaste respons.

Kwaliteitsborging
Terre des Hommes is gecertificeerd voor de ISO 9001: 2015 norm. De norm verwacht dat de organisatie de context waarin ze haar werk doet volledig begrijpt, haar strategie en beleid daarop aanpast, risico's kan signaleren en daar beheersmaatregelen op kan toepassen. Terre des Hommes wordt geacht zowel naar interne en externe factoren te kijken die invloed op de kwaliteit van haar werk kunnen hebben. Terre des Hommes werkt met een kwaliteitsmanagementsysteem. Dit systeem geeft het *Leadership Team* inzicht en grip op risico's die het voortbestaan van Terre des Hommes in gevaar zouden kunnen brengen mits voldoende geborgd. Mocht er onverhoopt een keer iets niet goed gaan, dan zijn er protocollen om de fout te signaleren, de oorzaak op te sporen en verbetermaatregelen door te voeren

5.3 Risicomanagement

Strategie
Risico's kunnen zich op allerlei gebieden voordoen: bijvoorbeeld in onze organisatie in Nederland en in de keuzes die we maken in onze regio- en landenkantoren. Voor elk risico maken we jaarlijks een inschatting van de kans dat die zich voordoet en de mogelijke impact op de organisatie. Dit proces is onderdeel van onze jaarlijkse planningscyclus. Tussentijds wordt deze risicomatrix regelmatig besproken en geactualiseerd en waar nodig additionele acties ondernomen om deze risico's te beheersen. De grootste risico's betreffen de afhankelijkheid van de overheidsfinanciering en de (particuliere) donoren. Voor beiden geldt dat de effectiviteit van de uitvoering van onze projecten van essentieel belang is. Het geld moet goed en effectief besteed worden. Op basis van onze "Theory of Change" selecteren wij projecten die langdurig en duurzaam aan onze doelstellingen bijdragen.

Een minder groot maar niet te verwaarlozen risico is de toename van concurrentie die onze kringloopwinkels ondervinden. We hebben berekend hoe groot de te verwachten schade zou kunnen zijn en zijn van mening dat onze continuïteitsreserve, in combinatie met diverse andere maatregelen die we dan zullen nemen, voldoende is om de ergste tegenvallers op te vangen. De hoogte van de continuïteitsreserve voldoet op dit moment aan de door ons gestelde eisen, en is binnen de door het CBF gestelde maximum.

Operationeel
De operationele risico's betreffen voor een deel de mensen waarmee we werken. Voor onze eigen medewerkers hebben wij een *code of conduct* die de beleidsvrijheid bepaalt. Er zijn vastgestelde richtlijnen tegen corruptie, omkoping en fraude uitgewerkt. In deze *code of conduct* is een procedure opgenomen over handelen bij overtreding van de richtlijnen. Tevens is er een klokkenluidersregeling voor die gevallen waarbij bij een medewerker van Terre des Hommes een vermoeden bestaat van oneigenlijk gebruik van gelden of andere misstanden. In 2018 is van deze klokkenluidersregeling geen gebruik gemaakt.

Daarnaast kan of door gedragingen van onze eigen mensen of door feiten die van buiten op onze organisatie komen, een negatief beeld bestaan over Terre des Hommes. De kans dat dit risico zich voordoet is niet groot, maar de impact kan enorm zijn. Voor die gevallen waarbij door publiciteit verkeerde beeldvorming over Terre des Hommes dreigt te ontstaan, is een media-protocol opgesteld en zijn woordvoerders aangewezen.

Om de effectiviteit van onze projecten te monitoren maakt Terre des Hommes gebruik van het software systeem PMEasy. Hiermee wordt de kwantitatieve voortgang van alle projecten ieder kwartaal gerapporteerd en indien noodzakelijk bijgestuurd. In 2019 gaan we het niveau en de tijdigheid van onze projectrapportages verbeteren. In de eerste plaats zullen we maandelijks gaan rapporteren over (het financiële verloop van) onze projecten. Daarnaast gaan we in 2019 van PMEasy over op een nieuw project management systeem dat meer inzicht gaat geven in de kwaliteit van onze projecten.

Financieel
Voorop staat het maximaal besteden van de aan ons toevertrouwde middelen aan onze doelstellingen. Door een goede inrichting van processen en aanvullende richtlijnen wordt daar zorg voor gedragen. In het bijzonder letten we op risico's bij contante geldstromen en op juiste, doelmatige en doeltreffende uitgaven en bestedingen. Terre des Hommes had in 2018 geen effecten portefeuille noch geld uitstaan op deposito's.

De omzet 2018 is EUR 23.845.032 en het resultaat is EUR 2.026.863. De solvabiliteit en liquiditeit zijn ruim voldoende waardoor er geen additionele financierings-behoefte is. De toelichting op de verwachte financiering en ontwikkeling van donateurs is terug te vinden in hoofdstuk 4. Er zijn geen investeringen of werkzaamheden op gebied van onderzoek en ontwikkeling gepland.

Als gevolg van een nagekomen bankontvangst is gebleken dat in de jaarrekening 2017 een bedrag à EUR 451.370 niet is verantwoord als inkomsten voor noodhulp. De kosten voor het betreffende noodhulp project zijn vorig jaar echter wel verantwoord in de jaarrekening 2017. Om de vergelijkbaarheid met de cijfers 2018 mogelijk te maken is besloten om in deze jaarrekening een herrubricering in de vergelijkende cijfers door te voeren. Hiermee worden deze baten alsnog in de cijfers over 2017 verwerkt.

Door het zelf beheren en implementeren van bepaalde projecten kunnen de geplande uitgaven niet meer als

"commitments" worden opgenomen maar pas op het moment dat de uitgave daadwerkelijk wordt gedaan. Daardoor lijkt het alsof de bestedingen achter lopen terwijl voor deze achterstand wel degelijk uitgaven zijn gepland. Bij partner contracten moet juist wel het hele gecommitteerde bedrag in een keer worden geboekt, ondanks dat de werkelijke uitgaven pas later plaatsvinden. Wat dit betekent voor 2019 is moeilijk te voorspellen. Ook in 2019 gaan we nieuwe zelf implementatie commitments aan die dus niet direct als uitgaven mogen worden geboekt. Hoe dat er dan per saldo uit ziet aan het eind van het jaar zullen we dan pas weten.

De ontvangen gelden die nog niet aan de doelen besteed kunnen worden, worden over verschillende banken verspreid. Het uitgangspunt van het beleid is zekerheid en beschikbaarheid.

De gewenste verhouding tussen de lasten besteed aan doelstelling tegenover de wervingskosten & kosten beheer en administratie is 5,77% . De gerealiseerde verhouding in 2018 is 4,34%. De project bestedingen zijn lager dan verwacht, met name bij de zelf implementerende projecten. De gewenste verhouding tussen wervingskosten en de som van geworven baten conform begroting was 11,57%. De gerealiseerde verhouding in 2018 is 13,09% (2017: 10,20%).

Terre des Hommes houdt een continuïteitsreserve aan van EUR 4.000.000 voor de dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat ook in de toekomst aan de verplichtingen kan worden voldaan. De hoogte van de continuïteitsreserve voldoet aan de VFI-richtlijn financieel beheer Goede Doelen en mag maximaal 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie bedragen.

Verslaggeving
Het eerder genoemde PMEasy rapporteert de voortgang van alle projecten. Voor de financiële rapportages wordt Exact Online gebruikt. De combinatie van deze twee applicaties gecombineerd met Salesforce voor marketing en donoradministratie, geeft een solide basis om de processen efficiënt en betrouwbaar uit te kunnen voeren. Alle applicaties draaien 'in the cloud', het risico van ontbrekende back up's en continuïteit is hiermee tot een minimum gereduceerd.

5.4 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Terre des Hommes erkent haar rol in de gemeenschap, de samenleving en de wereld, en neemt actief deel aan het proces om de wereld een betere plek maken, zowel sociaal, economisch als ecologisch. Als basis via ons werkveld. We dragen bij om ervoor te zorgen dat we als verantwoordelijke burger handelen, niet alleen via onze programma's, maar ook bij onze interne activiteiten, bijvoorbeeld inkoop.

5.5 Accounting & Project Control

Toezicht houden op wat we financieel doen is essentieel om onze doelstellingen te bereiken en onze organisatie in het algemeen te sturen. De afdeling Finance & ICT volgt de financiële prestaties van de organisatie op de voet en zorgt ervoor dat TdH-NL in een gezonde financiële positie blijft. Vanaf 2017 rapporteren wij volgens de aangepaste RJ650-normen.

We zullen de kwaliteit en nauwkeurigheid van onze (management) rapportages verbeteren. Zowel in onze maandelijkse rapportages als in onze projectrapportages. Tevens willen we in 2019 onze financiële data integreren in het nieuwe project management systeem.

Onze drive om een *bottom-up* gedreven organisatie te worden, zal worden aangevuld met meer transparantie en monitoring van veldactiviteiten via verbeterde systemen. Op basis van deze informatie zal het *Leadership Team* het hele jaar door de voortgang in de projecten nauwgezet volgen. De *project backoffice* werd eind 2017 gevormd om deze processen van ontwerp tot eindevaluatie te volgen, administratief te begeleiden en het veld te ondersteunen bij het opzetten van nieuwe projecten en partnerschappen, het evalueren van voortgang en kwaliteit en het leveren van managementinformatie.

6. Verslag Raad van Toezicht

Terre des Hommes, houder van het CBF-keurmerk toegekend door het Centraal Bureau Fondsenwerving, heeft een Raad van Toezicht die naast haar toezichthoudende rol fungeert als sparringpartner voor de Directie en Leadership Team.

Raad van Toezicht 2018

Scheiding van toezicht, bestuur en uitvoering

- De Raad van Toezicht (RvT) is het hoogste orgaan van de Stichting Terre des Hommes Nederland en is belast met het toezicht op het beleid van de directie en de algemene gang van zaken;
- De scheiding van toezicht en bestuur is formeel vastgelegd in de statuten en is uitgewerkt in het zogenaamde directiereglement;
- Dit betekent dat de directie de dagelijkse leiding heeft en eindverantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleidsplan en de activiteiten van de Stichting, terwijl de RvT de directie benoemt en toezicht op zijn functioneren houdt.

De belangrijkste taken van de RvT zijn:

- Goedkeuren van het jaarplan en de strategie van Terre des Hommes incl. de begroting en investeringen;
- Toezicht houden op de uitvoering van de strategie, het realiseren van de doelstellingen en de algemene gang van zaken;
- Goedkeuren van de jaarrekening en het jaarverslag;
- Aanstellen van de directie;
- Fungeren als sparringpartner voor de directie.

ONDERSTEUNEN

Samenstelling

Conform de statuten bestaat de Raad van Toezicht tenminste uit tenminste vijf personen welke benoemd worden voor een periode van vier jaar en vervolgens maximaal nog twee maal voor een periode van ten hoogste vier jaar kunnen worden herbenoemd. In lijn met de zogenaamde *Governance Code* voor de Cultuursector heeft de RvT in 2017 echter besloten dat de leden, in tegenstelling tot hetgeen in de statuten is vastgesteld, in principe maximaal nog éénmaal in plaats van tweemaal voor een periode van vier jaar kunnen worden herbenoemd.

De samenstelling van de Raad van Toezicht bestond per ultimo 2018 uit:

- **Maarten Koopman**
  Voorzitter en renumeratiecommissie
  Managing Partner bij DIF
  Benoemd op 23-03-2016

- **Arent van Wassenaer**
  Vicevoorzitter en auditcommissie (lid)
  Zelfstandig adviseur The Faithfull Goose
  Benoemd op 02-11-2009

- **Pim Oomens**
  Voorzitter auditcommissie (vz)
  Voormalig CFO en lid van Raad van Bestuur Stork ,
  Commissaris Hoogwegt Group BV
  Benoemd op 28-11- 2012

- **Renée van Kessel-Hagesteijn**
  Renumeratiecommissie (vz)
  Directeur gebied MaGW/NWO, Senior Adviseur Universiteit Leiden, Consultant Go_FAIR International
  Benoemd op 28-10-2013

- **Bas Verheijen**
  Marketing & Format Directeur Blokker
  Benoemd op 18-09-2017

Vergoeding

De leden van de RvT van Terre des Hommes hebben in 2018 geen vergoeding ontvangen, ook niet voor eventueel gemaakte reiskosten en hebben geen zakelijke relatie met Terre des Hommes.

De leden van de RvT hebben dit jaar geen werkbezoeken aan buitenlandse kantoren gemaakt.

Toezicht beleid en algemene gang van zaken

Naast de meer algemene toezichthoudende taken is in 2018 veel aandacht van de RvT uitgegaan naar het volgen van de door de directie in 2017 ingezette veranderingen in de structuur van de organisatie, de samenstelling van het Leadership Team (LT), de in de tweede helft van 2018 doorgevoerde veranderingen in de jaarplanning methodiek van top down naar bottom-up en de strategische discussies over de toekomst en vormgeving van de Terre des Hommes Internationale Federatie en de impact hiervan op Terre des Hommes Nederland.

De RvT heeft er vertrouwen in dat de veranderingen die in 2018 in de organisatie zijn doorgevoerd de basis leggen voor een stabiele toekomst van de organisatie. Terre des Hommes Nederland kan hiermee de hoge eisen van institutionele donateurs tegemoet treden en haar toegevoegde waarde leveren in het aanhoudende gevecht tegen de uitbuiting van kinderen.

Het ingrijpende veranderingsproces heeft grote impact op de organisatie en het welzijn van de medewerkers in binnen- en buitenland. De Raad van Toezicht heeft zich regelmatig op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen in de organisatie en is daartoe steeds door de directie op heldere en transparante wijze geïnformeerd en betrokken. De Raad van Toezicht realiseert zich in dit verband in het bijzonder dat er de afgelopen 2 jaar een relatief groot verloop onder de medewerkers is geweest; deels als gevolg van het veranderen of wegvallen van functies door deze ingrijpende organisatieveranderingen en deels als gevolg van de doorgevoerde wijzigingen in het beleid. Het enthousiasme en de betrokkenheid van de medewerkers geeft de Raad van Toezicht echter vertrouwen in de ingezette koers.

De volgende activiteiten van de Raad van Toezicht vonden plaats in 2018:

- Drie reguliere vergaderingen met de directie en het LT;
- Drie besloten vergaderingen voorafgaand aan de reguliere vergaderingen;
- Drie additionele uitgebreide informele vergaderingen met de directie;
- Goedkeuring van het jaarverslag en de jaarrekening van 2017 en het bespreken van het accountantsverslag met de controlerende accountant;
- Bespreken en goedkeuren van het jaarplan 2019;
- In twee audit commissie vergaderingen zijn o.a. de financiële verslaglegging, de interne controle, ICT en de activiteiten van de externe accountant besproken. Het accountantsverslag 2017 en de bevindingen zijn uitgebreid toegelicht door PWC. Daarnaast is de controleaanpak 2018 afgestemd met auditcommissie en directie;
- Diverse besprekingen op individuele basis tussen leden van de RvT en directie of LT;
- De voorzitter van de RvT en de directie voeren daarnaast op zeer regelmatige basis overleg over de gang van zaken;
- Evaluatie van het eigen functioneren van de RvT en het functioneren van de directie;
- Een bijeenkomst met LT inclusief de regiomanagers;
- De remuneratiecommissie kwam tweemaal bijeen, waarvan eenmaal in het bijzijn van de directie in het kader van de evaluatie van 2018 en om de condities voor 2019 vast te stellen.

Maarten Koopman
VOORZITTER

Dank

De Raad van Toezicht dankt de directie en het LT, alle medewerkers in binnen- en buitenland, onze grote groep van vrijwilligers, onze donateurs en sponsoren, de Nationale Postcode Loterij en al onze ambassadeurs voor hun enorme en toegewijde inzet in het afgelopen jaar.

Namens de Raad van Toezicht van de Stichting Terres des Hommes Nederland

Maarten Koopman, Voorzitter
Den Haag, 11-06-2019

7. Een blik op de toekomst

Onze visie blijft ongewijzigd: een wereld waarin geen enkel kind wordt uitgebuit en alle kinderen van een veilige kindertijd kunnen genieten. In dit streven zijn onze kernthema's commerciële seksuele uitbuiting on- en offline, de ergste vormen van kinderarbeid, kindermisbruik binnen het gezin evenals uitbuiting in verband met kinderhandel en migratie.

Een van de belangrijkste wereldwijde tendensen die van invloed is op de zwaarst getroffen kinderen, is de voortdurend toenemende invloed van het internet. In de afgelopen jaren hebben we samen met lokale partners vaardigheden en kennis ontwikkeld die essentieel zijn in het wereldwijde streven om een antwoord te vinden op crimineel gebruik van internet om kinderen uit te buiten of te misbruiken. Onze WATCH eenheid heeft aan vermogen, kracht en ervaring gewonnen door het aangaan van technologische samenwerkingsverbanden en het opbouwen van relaties met diverse stakeholders. We zullen ons partnernetwerk op dit gebied blijven uitbreiden om nieuwe vormen van samenwerking en een gezamenlijke aanpak tot stand te brengen, de enige manier die de hoop geeft van de kans op succes. De rol van Sweetie, webcrawlers en andere technologie zal uitgebreid worden in onze strijd tegen sekstoeristen en kindermisbruikers in het algemeen. Hierbij zullen we vasthouden aan onze strategie voor het ontwikkelen van interventietechnieken die erop gericht zijn om de vraag terug te dringen en de slachtoffers te helpen bij hun re-integratie zodat ze van een positieve toekomst kunnen genieten. We zullen hiermee doorgaan in Zuid- en Zuidoost-Azië en Oost-Afrika, maar ook in Europa.

VOORUITBLIKKEN

Het probleem van kinderhandel en -migratie blijft groeien. Internationale humanitaire crisissituaties worden steeds ernstiger en duren steeds langer. De ontheemding van kinderen, zowel binnen hun eigen land als internationaal, is daarom in toenemende mate een lange termijn probleem. Kinderen die armoede, geweld of klimaatverandering ontvluchten zijn getraumatiseerd als gevolg van misbruik en uitbuiting tijdens hun rondzwervingen; in veel gebieden waar migratie plaatsvindt staat het nagenoeg vast dat er sprake is van seksuele uitbuiting en andere vormen van kinderarbeid. Ontheemding als gevolg van culturele aspecten zoals bijvoorbeeld kindhuwelijken of zelfs voor economische redenen zijn in gelijke mate een zekere oorzaak voor veel leed. Het verband tussen gedwongen migratie en onze kernthema's is duidelijk en we zullen nieuwe manieren blijven zoeken om onze kennis, ervaring en partnernetwerken te gebruiken om kinderen in deze omstandigheden te beschermen.

Bij de invulling van onze programma's zullen we de richtlijnen blijven gebruiken zoals die in onze *Theory of Change* staan, waarbij belangenbehartiging en dienstverlening zullen worden afgewogen om structurele verbeteringen tot stand te brengen. Samenwerking zal een nog belangrijker sleutelwoord worden dan het in het verleden al was en zal niet beperkt blijven tot de meer traditionele vormen van samenwerking met lokale NGO's zoals we die gewend zijn. Multi-stakeholder platformen en samenwerking met minder traditionele partners zoals het bedrijfsleven, gezamenlijke inspanningen met overheden evenals niet-traditionele actoren zullen toenemen.

Deze drive om te netwerken heeft voor een deel betrekking op onze eigen Internationale Terre des Hommes Federatie. De aangesloten organisaties hebben in 2018 erkend dat we meer voor kinderen kunnen betekenen, een grotere en meer invloedrijke stem kunnen hebben en economische levensvatbaarheid op de lange termijn kunnen garanderen als we veel nauwer samenwerken. Het proces dat in 2018 in gang is gezet om de structuur en focus van de federatie te evalueren zal worden voortgezet en in 2019 en 2020 een doorslaggevende fase ingaan. Het valt te verwachten dat de rol van de diverse aangesloten organisaties enigszins zal veranderen aangezien er waarschijnlijk een grotere mate van centralisatie en samenwerking zal plaatsvinden. Onze expertise en ervaring op het gebied van onze specifieke kernthema's zullen mogelijk in een groter geografisch gebied gewaardeerd en nagestreefd worden.

Voor de toekomst is een focus op onze operationele uitmuntendheid minstens zo belangrijk. Er is besloten om 2019 het 'Year of Performance' te noemen omdat de vele wijzigingen die we als gevolg van het '2017-2018 Fit for the Future' programma binnen de organisatiestructuur hebben doorgevoerd zich nu moeten stabiliseren en waar maken binnen onze dagelijkse werkzaamheden. Er is nog veel werk aan de winkel om processen uit te werken en nieuwe denkwijzen te institutionaliseren. Bottom-up planning, meer verantwoordelijkheid voor fondsenwerving in de landen en regio's, nieuwe IT-systemen en vele aangepaste processen verdienen de aandacht van het management. Ons jaarplan voor 2019 richt zich op drie kerngebieden, te weten: 1) operationele uitmuntendheid, 2) het doen groeien van duurzaam effect voor onze doelgroep, en 3) het opeisen van onze rol van erkend expert. Operationele uitmuntendheid staat niet voor niets bovenaan.

8. Jaarrekening

Alle bedragen in de tabellen van dit hoofdstuk zijn in euro's.

8.1 Jaarrekening 2018

Balans (na resultaatbestemming)	31-12-2018		31-12-2017	
Activa				
Materiële vaste activa (1)	701.724		930.413	
Financiële vaste activa (2)	100.000		100.000	
		801.724		**1.030.413**
Vorderingen en overlopende activa (3)	5.019.584		5.693.331	
Liquide middelen (4)	19.287.067		17.486.219	
		24.306.651		**23.179.550**
Totaal activa		**25.108.375**		**24.209.963**
Passiva				
Reserves (5)				
Continuïteitsreserve	4.000.000		4.000.000	
Bestemmingsreserve	7.170.094		5.161.989	
		11.170.094		9.161.989
Fondsen (6)				
Bestemmingsfonds(en)		373.107		373.099
Totaal reserves en fondsen		**11.543.201**		**9.535.087**
Langlopende schulden (7)		1.686.326		-
Kortlopende schulden		**11.878.847**		**14.674.876**
Totaal passiva		**25.108.375**		**24.209.963**

VERANTWOORDING

Staat van baten en lasten

	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Werkelijk 2017
Baten			
Baten van Particulieren (8)	6.757.694	6.775.000	7.653.317
Baten van Bedrijven (9)	34.351	500.000	691.346
Baten van Loterijorganisaties (10)	2.277.832	2.270.000	2.308.065
Baten van Subsidies van overheden (11)	12.775.561	13.089.000	9.397.823
Baten van verbonden organisaties zonder winststreven (12)	0	600.000	940.412
Baten van andere organisaties zonder winststreven (13)	630.376	1.500.000	809.916
Som van de geworven baten	**22.475.813**	**24.734.000**	**21.800.880**
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten (14)	1.315.164	1.380.000	1.313.523
Overige baten (15)	54.055	100.000	384.943
Som van de baten	**23.845.032**	**26.214.000**	**23.499.347**
Lasten			
Structurele hulp (16)	12.773.744	15.926.000	15.630.725
Noodhulp en rehabilitatie (16)	4.958.656	6.414.000	4.217.118
Besteed aan doelstellingen	**17.732.400**	**22.340.000**	**19.847.843**
Wervingskosten	3.100.445	3.034.000	2.334.874
Kosten beheer en administratie	985.325	1.007.000	888.341
Som van de lasten	**21.818.170**	**26.381.000**	**23.071.059**
Saldo voor financiële baten en lasten	**2.026.863**	**-167.000**	**428.288**
Saldo financiële baten en lasten (17)	-18.757	-	-6.685
Saldo van baten en lasten	**2.008.106**	**-167.000**	**421.604**

Resultaatbestemming

Resultaatbestemming	2018	2017
Overschot/tekort is toegevoegd onttrokken aan:		
Bestemmingsfondsen & -reserves	0	-719.210
Reserve materiële vaste activa doelstellingen	0	0
Reserve beschikbaar voor doelstellingen	2.008.106	1.140.814
Overschot/Tekort	**2.008.106**	**421.604**

In 2018 is een overschot gerealiseerd van EUR 2.008.106. Van dit bedrag is 1.897.192 gereserveerd voor de uitvoering van projecten door TdH in 2019 en 2020. Volgens de accounting principes van de RJ650 mag dit niet als verplichting worden opgenomen omdat het een committering is aan een project dat door de eigen organisatie zal worden uitgevoerd. Dit is geen "verplichting" in de zin van een verplichting die we aangaan met een externe partij. Het betreft hier dus een "overschot" in de boekhoudkundige maar niet in de bedrijfsvoerende zin. Deze gelden zijn voor 100% toegekend aan de betreffende projecten waarvan de uitvoering inmiddels in volle gang is.

Kasstroomoverzicht	2018	2017
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Netto overschot/tekort	2.008.106	-29.766
Aanpassing voor:		
Afschrijvingen	183.323	419.649
Mutaties bestemmingreserves en -fondsen	-	81.445
Mutaties werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	673.747	-570.602
Mutatie kortlopende schulden	-2.796.029	2.860.091
Netto kasstroom uit operationele activiteiten	**69.155**	**2.760.817**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investering in materiële vaste activa	-944	-14.739
Desinvestering materiële vaste activa	46.311	0
Netto kasstroom uit operationele activiteiten	**45.367**	**-14.739**
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutatie langlopende schulden	1.686.326	-12.000
Uitgifte langlopende leningen	0	0
Netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	**1.686.326**	**-12.000**
Netto kasstroom boekjaar	**1.800.848**	**2.734.078**
Liquide middelen 1/1	17.486.219	14.752.142
Liquide middelen 31/12	19.287.067	17.486.219
Toe-/afname geldmiddelen	**1.800.848**	**2.734.077**

Toelichting
Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het totale banksaldo is ten opzichte van 2017 met € 1.800.848.- toegenomen.

8.2 Algemene toelichting en grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen
De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn 650, fondsenwervende instellingen.

Toelichting op aanpassing vergelijkende cijfers
De gehanteerde De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Als gevolg van een nagekomen bank ontvangst is gebleken dat in de jaarrekening 2017 een bedrag á EUR 451.370 niet is verantwoord als inkomsten voor noodhulp. De kosten voor het betreffende noodhulp project zijn vorig jaar echter wel verantwoord in de jaarrekening 2017. Om de vergelijkbaarheid met de cijfers 2018 mogelijk te maken, zijn de vergelijkende cijfers aangepast. Hiermee worden deze baten alsnog in de cijfers over 2017 verwerkt. Het effect op de balans en staat van baten en lasten is als volgt:

- Een verhoging van de vorderingen en overlopende activa van € 451.370;
- Een verhoging van de Baten van andere organisaties zonder winststreven van € 451.370;
- Het resultaat van deze transactie is tevens toegevoegd aan de bestemmingsreserve.

Schattingen
De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. Het betreft hier met name de inschatting van de omvang van de nalatenschappen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Structuur verslaggevende eenheid
Stichting Terre des Hommes Nederland
Stichting Terre des Hommes Nederland heeft tot doel daadwerkelijke en onmiddellijke hulpverlening aan het noodlijdende kind, in zijn omgeving, waar ook ter wereld zonder onderscheid van ras, geloof of politieke gezindheid. Voor de uitvoering van haar activiteiten heeft Stichting Terre des Hommes Nederland (hierna Terre des Hommes) diverse kantoren en rechtspersonen tot haar beschikking. De jaarcijfers van de onderstaande eenheden zijn in de jaarrekening geconsolideerd. Onderlinge vorderingen en schulden zijn geëlimineerd.

Hoofdkantoor
Het hoofdkantoor van Terre des Hommes is gevestigd op de Zoutmanstraat te Den Haag. Dit is tevens het statutaire adres. Stichting Terre des Hommes is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 41149287.

Regiokantoren
In de regiokantoren Zuidoost-Azië en Oost-Afrika geven Regional Heads leiding aan de lokale staf. De kantoren zijn lokaal, volgens wetgeving in het betreffende land, geregistreerd.

Vrijwilligersgroepen
Ter ondersteuning van de fondsenwervende initiatieven van de Stichting Terre des Hommes Nederland waren in 2018 in het land 48 (2017: 48) vrijwilligersgroepen werkzaam namens en onder verantwoordelijkheid van Terre des Hommes. Van deze vrijwilligersgroepen hebben 45 (2017: 45) de rechtspersoonlijkheid van een stichting en 3 (2017: 3) de rechtspersoonlijkheid van een vereniging. Met alle vrijwilligersgroepen zijn overeenkomsten gesloten om te zorgen dat opbrengsten die namens Terre des Hommes geworven zijn, ook daadwerkelijk aan de doelstelling van Terre des Hommes worden besteed. De overeenkomsten zijn expliciet en duidelijk over de volledigheid.

Kasstroomoverzicht
Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een gemiddelde koers. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen zijn opgenomen in de staat van baten en lasten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva
Consolidatie
De jaarrekening omvat de financiële gegevens van de Stichting Terre des Hommes en de zelfstandige rechtspersonen die onder één naam in de publiciteit treden en ook als zodanig een beroep doen op de publieke offervaardigheid en verder van de entiteiten waarover zij een overheersende zeggenschap kunnen uitoefenen.

De volgende rechtspersonen maken deel uit van de consolidatiekring:

- Stichting Terre des Hommes Nederland (hoofdkantoor), Nederland, 's-Gravenhage
- Terre des Hommes Netherlands Bangladesh, Dhaka
- Terre des Hommes Netherlands Cambodia, Phnom Penh
- Terre des Hommes Phillippines, Quezon Stad
- Terre des Hommes Netherlands Thailand, Bangkok
- Terre des Hommes Netherlands Nepal Program, Nepal, Kathmandu
- Terre des Hommes Netherlands - Kenya, Nairobi
- Terre des Hommes Uganda, Kampala
- Terre des Hommes Ethiopia, Addis Ababa

De doelstelling en directie van deze vestigingen zijn gelijk aan Terre des Hommes Nederland. Intercompany-transacties, intercompany-baten en lasten en

onderlinge vorderingen en schulden tussen maatschappij- en binnen de consolidatiekring worden geëlimineerd, voor zover de baten en lasten niet door transacties met derden buiten deze kring zijn gerealiseerd. Waarderingsgrondslagen van in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om aansluiting te krijgen bij de geldende waarderingsgrondslagen voor Stichting Terre des Hommes Nederland.

De jaarrekening omvat de financiële gegevens van de Terre des Hommes winkels, welke integraal onderdeel zijn van Stichting Terre des Hommes. Ultimo 2018 zijn de winkels een separate juridische entiteit, welke zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening. Gezien de omvang van deze aparte juridische entiteiten is geen separate enkelvoudige jaarrekening voor Stichting Terre des Hommes opgesteld. Dit is gelijk aan de situatie ultimo 2017. De resultaten van de winkels zijn toegelicht in de bijlagen van de jaarrekening. Het balanstotaal van de winkels bedraagt ultimo 2018 gezamenlijk € 1.099.881 en bestaat voornamelijk uit liquide middelen.

Buitenlandse valuta

ies in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Vorderingen, schulden en verplichtingen in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de koers per balansdatum. De kosten en baten in vreemde valuta hebben wij omgerekend tegen een gemiddelde koers. De uit de omrekening voortvloeiende koersverschillen zijn opgenomen in de staat van baten en lasten.

Transacties in buitenlandse valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. De jaarrekeningen van de regiokantoren luiden in buitenlandse valuta en rekenen wij ten behoeve van opname in de jaarrekening om tegen de geldende koersen per balansdatum. De koersverschillen over het begin- en eindvermogen en over de vermogensmutaties in de loop van het boekjaar worden verwerkt in het eigen vermogen. Koersverschillen in zowel monetaire als niet-monetaire posten worden verwerkt in de staat van baten en lasten.

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de activiteiten worden uitgeoefend (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's, dit is zowel de functionele als de presentatievaluta.

Operationele leasing

Bij de stichting kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de stichting ligt. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen worden rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de winst- en verliesrekening over de looptijd van het contract.

Activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs, verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op de economische levensduur. De restwaarde van de vaste activa wordt op nihil gesteld. Wij hanteren de volgende afschrijvingstermijnen:

- computerapparatuur e.d.: 3 jaar
- vervoermiddelen: 4 jaar
- kantoorinventaris en verbouwingen 5-10 jaar
- onroerend goed 40 jaar

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is geen voorziening voor groot onderhoud gevormd. De kosten worden rechtstreeks in de resultatenrekening verantwoord.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa (leningen) waarderen wij op geamortiseerde kostprijs verminderd met bijzondere waardeverminderingsverliezen.

Bijzondere waardevermindering van vaste activa

Per balansdatum wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst; als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroomgenererende eenheid.

Vlottende activa

Voorraden

Per balansdatum aanwezige handelsvoorraden, bijvoorbeeld bij vrijwilligersgroepen en andere voorraden zoals welkomstgeschenken voor nieuwe donateurs, nemen wij niet in de balans op, maar brengen wij in het jaar van aanschaf ten laste van het resultaat.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente rente-inkomsten ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Passiva

Reserves

Bestemmingsreserve materiële/financiële vaste activa doelstelling

Vermogen dat is vastgelegd in activa, en dat direct en volledig wordt aangewend voor het realiseren van de doelstelling, hebben wij in de bestemmingsreserve materiële vaste activa-doelstelling en in de bestemmingsreserve financiële vaste activa-doelstelling opgenomen.

Bestemmingsreserve projecten

Deze reserve betreft het deel van het vermogen dat door de directie is aangemerkt voor bepaalde projecten en voorlichtingsactiviteiten.

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen zijn reserves die zijn opgebouwd uit daartoe ingezamelde of verkregen fondsen, die dienen om meerjarige of toekomstige projectactiviteiten te financieren. Onttrekkingen aan de bestemmingsfondsen zijn gebaseerd op de in het desbetreffende boekjaar gedane commiteringen, die verband houden met het fonds. Donaties aan bestemmingsfondsen vinden plaats als er voor een bepaald project of hulpprogramma fondsen zijn ontvangen, die wij pas na het lopende boekjaar aanwenden.

Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt voor reële waarde. Na de eerste opname waarderen wij financiële instrumenten op de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Baten en lasten worden in beginsel toegerekend aan de periodes waarop zij betrekking hebben.

Baten

Baten van particulieren

Baten van particulieren worden verantwoord in het jaar waarin zij worden ontvangen. In de baten van particulieren vallen ook de baten uit nalatenschappen. De nalatenschappen worden in het jaar dat Terre des Hommes de vermogensopstelling ontvangt voor 80% verantwoord in de baten. Dit percentage is in 2017 gewijzigd van 70% naar 80% op basis van de werkelijke baten uit nalatenschappen in de afgelopen 3 jaar. Wij zullen dit percentage in 2019 opnieuw toetsen.

Baten van bedrijven

Baten van bedrijven worden verantwoord in het jaar waarin de toezegging heeft plaatsgevonden.

Baten van loterijorganisaties

Baten van loterijen worden in het betreffende boekjaar verantwoord conform ontvangen en invorderbare netto-opbrengsten. Per balansdatum nog te ontvangen bedragen zijn als vordering op de balans opgenomen.

Baten uit subsidies van overheden

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de winst-en-verliesrekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen.

Baten van verbonden organisaties zonder winststreven

Baten van verbonden hulp organisaties zonder winststreven bevatten de baten ontvangen vanuit de SHO (Samenwerkende Hulporganisaties). Deze baten worden opgenomen in het jaar waarop zij zijn ontvangen.

Baten van andere organisaties zonder winststreven
Baten van andere organisaties zonder winststreven bevatten de baten van stichtingen. Ze worden verantwoord in het jaar waarin de toezegging heeft plaatsgevonden.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/ of diensten
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/ of diensten bevatten de netto opbrengsten uit de verkoop van artikelen door de Terre des Hommes winkels. De baten worden verantwoord in het jaar waarin de feitelijke verkoop tot stand is gekomen.

Overige baten
Hierin vallen de huuropbrengsten die worden opgenomen in het jaar waarin de baten worden ontvangen. Dit geldt ook voor de resultaten uit de verkoop van activa.

Lasten

Structurele hulpverlening
Verplichtingen (committeringen) aan projecten worden geacht te zijn aangegaan wanneer daartoe een besluit is genomen door directie of Raad van Toezicht. Wij wijzen deze volledig toe aan het jaar waarin het besluit is genomen. Dit besluit is gecommuniceerd met de begunstigde.

Noodhulp en Rehabilitatie
Onder de post 'Noodhulp en Rehabilitatie' worden committeringen ten behoeve van hulpverlening verantwoord, die direct zijn voortgekomen uit een rampsituatie en waarbij de periode van hulpverlening een periode van drie jaar niet overschrijdt. Ook de hulpverlening, die is mogelijk gemaakt door één of meer acties van de Samenwerkende Hulporganisaties, verantwoorden wij onder 'Noodhulp en Rehabilitatie'. Alle overige hulpverlening verantwoorden wij onder 'Structurele Hulpverlening'.

Wervingskosten
In de wervingskosten zijn alle kosten inbegrepen die gemaakt zijn om particulieren, bedrijven, loterij organisaties, overheden en andere (fondsenwervende) organisaties te bewegen geld te geven voor een of meer van de doelstellingen.

In onderstaande tabel is weergegeven hoe de wervingskosten zich verhouden tot de baten. Dit percentage is bepaald door de wervingskosten te delen door de som van de geworven baten.

	2018	2017
Wervingskosten in verhouding tot de baten	13,09%	10,20%

Kosten beheer en administratie
In de kosten beheer en administratie zijn alle kosten inbegrepen die zijn gemaakt in het kader van de (interne) beheersing- en bedrijfsvoering die niet worden toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten, waaronder personeelsbeloningen en pensioenen.

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

De pensioenregeling bij Terre des Hommes betreft een middelloonregeling. De pensioengrondslag is 12 x het maandloon + vakantietoeslag. Terre des Hommes heeft als pensioenuitvoerder PGGM onder de regeling van PFZW (Pensioenfonds Zorg en Welzijn). De dekkingsgraad van PFZW bedroeg ultimo december 2018 101,3% (dit is de stand van de gemiddelde actuele dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden). Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Financiële baten en lasten
Financiële baten en lasten bevatten zowel gerealiseerde als ongerealiseerde koersresultaten. Zij worden opgenomen desbetreffende boekjaar.

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen die als onderdeel van de berekening van de effectieve rente worden meegenomen.

8.3 Toelichting op de balans per 31 december 2018

01. MATERIËLE VASTE ACTIVA	Onroerend goed hoofdkantoor en TdH winkels	Kantoorinrichting hoofdkantoor en TdH winkels	Regio kantoren	Totaal
Aanschafwaarde				
Saldo 1 januari 2018	1.594.823	2.309.701	291.515	4.196.039
Aankopen	-	944	-	944
Desinvesteringen	-	-18.120	-28.191	-46.311
Saldo 31 december 2018	**1.594.823**	**2.292.525**	**263.324**	**4.150.672**
Afschrijvingen				
Saldo 1 januari 2018	-1.030.862	-2.019.386	-215.378	-3.265.626
Afschrijvingen	-30.712	-175.276	-15.053	-221.041
Desinvesteringen	-	9.528	28.191	37.719
Saldo 31 december 2018	-1.061.574	-2.185.134	-202.240	-3.448.948
Boekwaarde 31 december 2018	**533.249**	**107.391**	**61.084**	**701.724**

Alle materiële vaste activa worden aangehouden als benodigdheden voor de bedrijfsvoering van Terre des Hommes.
Van het onroerend goed op het hoofdkantoor wordt een verdieping verhuurd aan Stichting CKM.

02. FINANCIËLE VASTE ACTIVA	Lening u/g studio Jux	Totaal
Stand per 1 januari 2018	100.000	100.000
Mutaties 2018	-	-
Stand per 31 december 2018	**100.000**	**100.000**

Toelichting financiële vaste activa
Voortvloeiend uit de samenwerkingsovereenkomst tussen Terre des Hommes en Studio Jux is in het jaar 2016 een lening verstrekt ad € 100.000 ter financiering van werkplekken bij de dochteronderneming van Studio Jux (Be Suited) in Nepal. Over deze lening is geen rente verschuldigd. Vanaf 2018 is een aflossing in drie termijnen overeengekomen, de laatste aflossing zal plaatsvinden in 2020. De reële waarde van de vordering benadert de boekwaarde.

03. VORDERINGEN	31-12-2018	31-12-2017
Projecten, regiokantoren en uitzendingen buitenland	118.723	27.787
Nalatenschappen	2.023.189	1.820.131
Vrijwilligersgroepen/winkels vooruitbetaalde kosten	-	-55.977
Nationale Postcode Loterij	2.250.000	2.250.000
Overige giften en subsidies te ontvangen	595.752	1.590.613
Overige vooruitbetaalde en te vorderen bedragen	31.920	60.777
Totaal vorderingen	**5.019.584**	**5.693.331**

Toelichting vorderingen
- Onder de overige giften en subsidies zijn vorderingen opgenomen tot een bedrag van € 135.000 met een looptijd langer dan 1 jaar, de overige vorderingen hebben een looptijd van minder dan een jaar.
- De liquide middelen staan ter vrije beschikking.
- De nalatenschappen betreft het saldo van de bedragen die in het resultaat genomen zijn en de betalingen die hierop ontvangen zijn.
- De vordering op de Nationale Postcode loterij betreft de toezegging van de bijdrage uit reguliere trekkingen.
- De post 'overige giften en subsidies' betreft in hoofdzaak schriftelijke toezeggingen ontvangen van sponsoren en nog te ontvangen subsidies.
- De reële waarde van de vorderingen benadert de boekwaarde.

04. LIQUIDE MIDDELEN	31-12-2018	31-12-2017
Kas- en banktegoeden Hoofdkantoor	1.486.541	710.451
Spaarrekeningen	16.233.598	15.243.794
Deposito's	75.000	75.000
De Saint Exupery Fonds	88.760	88.516
Kas- en banktegoeden TdH Winkels	746.923	674.156
Kas- en banktegoeden regio's	656.245	694.301
Totaal liquide middelen	**19.287.067**	**17.486.218**

Toelichting
Het saldo van de liquide middelen is voldoende om aan de korte termijn-verplichtingen te kunnen voldoen van € 11,7 miljoen (2017: € 14,6 miljoen). Eind 2018 heeft Terre des Hommes een verplichting van € 9,2 miljoen (2017: € 10,5 miljoen) aan projectpartners staan. Van de totale liquide middelen zijn alleen de saldi op deposito's (€ 75.000) en De Saint Exupery fonds (€ 56.723) niet vrij beschikbaar.

05. RESERVES			
Verloop reserves 2017	**Direct beschikbaar voor doelstelling**	**Continuïteits reserve**	**Totaal**
Stand per 1 januari 2017	4.359.736	4.000.000	8.710.619
Mutatie vrije reserve	-400.000	-	-400.000
Vrijval uit bestemmingsreserves	61.439	-	61.439
Mutatie bestemmingsfondsen	319.210	-	319.210
Vrijval bestemmingsreserve PTSC Ethiopië	150.000	-	150.000
Vrijval bestemmingsreserve Mica Project	250.000	-	250.000
Resultaat boekjaar	-29.766	-	-29.766
Cumulatief effect verwerking foutenherstel boekjaar 2017	451.370	-	451.370
Stand per 31 december 2017	**5.161.989**	**4.000.000**	**9.161.989**

05. RESERVES (vervolg)			
Verloop reserves 2018	**Direct beschikbaar voor doelstelling**	**Continuïteits reserve**	**Totaal**
Stand per 1 januari 2018	4.710.619	4.000.000	8.710.619
Correctie foutherstel 2017	451.370	-	451.370
Nieuwe stand per 1 januari 2018	5.161.989	4.000.000	9.161.989
Vrijval uit bestemmingsreserves	300.000	-	300.000
Vrijval bestemmingsreserve PTSC Ethiopië	-150.000	-	-150.000
Vrijval bestemmingsreserve Mica Project	-150.000	-	-150.000
Resultaat boekjaar	2.008.106	-	2.008.106
Stand per 31 december 2018	**7.170.094**	**4.000.000**	**11.170.094**

Reserves

Beschikbaar voor doelstelling

Het vermogen dat direct beschikbaar is voor bestedingen aan de doelstelling bedraagt ultimo 2018 € 7,2 miljoen (2017: € 4,7 miljoen). In 2018 heeft een toepassing van foutherstel plaatsgevonden op de cijfers van 2017. Dit heeft een effect van € 451.370 tot gevolg. De aard van deze correctie is toegelicht onder paragraaf 8.2.

MUTATIE BESTEMMINGSRESERVES			
	PTSC Ethiopië	**Mica Project**	**Totaal**
Stand per 1 januari 2018	150.000	250.000	400.000
Toekenning uit reserve doelstelling	-	-	-
Vrijval naar reserve doelstelling	-150.000	-150.000	-300.000
Stand per 31 december 2018	**-**	**100.000**	**100.000**

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves zijn reserves die zijn opgebouwd uit baten die dienen om meerjarige of toekomstige projectactiviteiten te financieren. De bestemmingsreserve bestaat ultimo 2018 uit een bedrag van € 100.000 en is beperkt tot het Mica project. De beperking is opgelegd omdat de toegekende fondsen contractueel zijn vastgelegd en vervolgens in een aantal delen zijn overgemaakt aan Terre des Hommes. Het bedrag dat nu nog resteert zal in 2019 worden ontvangen en gebruikt worden voor het Mica project.

Continuïteitsreserve

Terre des Hommes houdt een continuïteitsreserve aan voor de dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat ook in de toekomst aan de verplichtingen kan worden voldaan. De hoogte van de continuïteitsreserve voldoet aan de VFI-richtlijn financieel beheer Goede Doelen en mag maximaal 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie bedragen.

06. FONDSEN				
	De Saint Exupery Fonds	**Van Breen-New Future Fund**	**Mr. P.J.F. Scheefhals Fonds**	**Totaal**
Stand per 1 januari 2018	88.516	22.910	261.674	373.099
Bij: Inkomsten	-	8	-	8
Af: Uitgaven	-	-	-	-
Stand per 31 december 2018	**88.516**	**22.918**	**261.674**	**373.107**

Toelichting fondsen

1. De Saint Exupéry Fonds (fonds op naam)

Tot 31 december 2034 is een bedrag van € 56.723 niet vrij beschikbaar uit hoofde van een notarieel verleden schenkingsakte die bepaalt dat de schenking bedragen gedurende 30 jaar als stamvermogen in stand moeten blijven. Slechts de vruchten kunnen direct door Terre des Hommes worden aangewend.

2. Van Breen – New Future Fund (fonds op naam)

De familie van Breen is in 2013 een samenwerking met Terre des Hommes aangegaan voor een looptijd van 5 jaar. In 5 jaarlijkse termijnen van € 20.000 wil de familie een bijdrage leveren aan de hulp aan kwetsbare meisjes in ontwikkelingslanden ter preventie en bestrijding van seksuele uitbuiting - in het bijzonder kinderprostitutie. Zowel het ingelegde basis vermogen als het rendement is beschikbaar voor besteding aan deze doelstelling. In januari 2019 is een verlenging in de samenwerking overeengekomen een periode van 5 jaar.

3. Mr. P.J.F. Scheefhals Fonds (fonds op naam)

Dit fonds is ontstaan uit de nalatenschap van de heer Mr. P.J.F. Scheefhals en is bestemd voor onder meer de bekostiging van projecten ten behoeve van kinderen die slachtoffer zijn van geweld, mishandeling, misbruik, uitbuiting, verstoting of verlating. De bekostiging van de projecten vindt plaats uit de jaarlijks behaalde vermogenswinst en neemt aanvang na een aanloopperiode van minimaal een jaar.

07. SCHULDEN	31-12-2018	31-12-2017
Langlopende schulden > 1 jaar	1.686.326	-
Totaal langlopende schulden	**1.686.326**	**-**
Kortlopende project verplichtingen < 1 jaar	7.557.838	10.528.819
Overige kortlopende schulden regiokantoren	324.128	92.282
Overige kortlopende schulden	3.996.882	4.053.775
Totaal kortlopende schulden	**11.878.847**	**14.674.876**
Totaal schulden	**13.565.173**	**14.674.876**

Toelichting schulden

- De kortlopende schulden betreffen voornamelijk project verplichtingen die binnen een jaar voldaan moeten worden. Deze liggen lager dan het saldo ultimo 2017 omdat vanaf 2018 een aantal projecten zelfstandig worden geïmplementeerd. Voor deze projecten is geen externe partner aanwezig waarvoor Terre des Hommes een verplichting dient op te nemen.
- De overige kortlopende schulden bevatten vooruitontvangen bedragen á € 2,6 miljoen inzake GAA.
- De reële waarde van de schulden benadert de boekwaarde.

VERLOOPOVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN	31-12-2018	31-12-2017
Waarde per 1/1/2018	-	-
Nieuwe commitering aangegaan	1.686.326	-
Uitgaven op lange termijn commitering	-	-
Waarde per 31/12/2018	1.686.326	-
Waarvan:		
< 1 jaar	1.563.176	-
> 1 jaar < 5 jaar	123.150	-

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Rechten

Door middel van een (notariële) akte van schenking hebben 1.641 (2017: 1.515) begunstigers van Terre des Hommes voor de komende jaren bijdragen aan Terre des Hommes toegezegd. Met de uit hoofde van deze schenkingsaktes te ontvangen lijfrente-termijnen is in de balans ultimo 2018 geen rekening gehouden. Deze worden in het jaar van ontvangst als inkomsten verantwoord. Er zijn ultimo 2018 vier legaten met vruchtgebruik, de waarde van het financiële effect van de voordelen kan niet worden geschat in verband met het recht van de vruchtgebruiker op interen, vervreemden of beleggen.

Verplichtingen
Terre des Hommes staat door middel van een bankgarantie voor 16 winkels (2017: 16 winkels) garant voor drie maanden huur, voor een totaalbedrag van € 61.973 (2017: € 61.973). Daarnaast zijn er voor 15 winkels concerngaranties afgegeven voor een totaalbedrag van € 61.394 (2017: 15 / € 61.394).

Terre des Hommes huurt vier kopieer/printapparaten bij Grenke finance. Hiervoor is een huurovereenkomst gesloten die eindigt op 1 september 2021. Ultimo 2018 is er 1 bedrijfsauto geleased voor een periode van maximaal 48 maanden. Het contracten betreft operationele lease. De auto wordt gebruikt door de medewerker die zich dagelijks inzet voor de winkels en de vrijwilligers in het land.

OVERZICHT VERPLICHTINGEN				
	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Huur winkels	358.994	608.374	19.080	986.448
Bedrijfsauto's	5.445	-	-	5.445
Kopieermachines	2.678	7.141	-	9.819
Totaal verplichtingen	**367.117**	**616.515**	**19.080**	**1.007.712**

Gedurende het verslagjaar is in de winst-en-verliesrekening een bedrag van € 9.312 aan leasekosten voor bedrijfsauto's verwerkt.

8.4 Toelichting op de staat van baten en lasten 2018

Algemeen
Inkomsten uit "donaties en giften" waren weliswaar lager dan begroot, maar dit was niet significant. De inkomsten uit bedrijven zijn wel lager dan begroot. Dit kent twee verklaringen. Ten eerste is de doorlooptijd tussen de start van samenwerking met partners uit het bedrijfsleven en de ontvangst van werkelijke baten, evenals vorig jaar, langer dan verwacht. Baten worden hierdoor later dan verwacht ontvangen. De tweede reden ziet toe op een capaciteits issue. De functie van fondsenwerver Major Donors is het grootste gedeelte van 2018 vacant geweest. We zullen de verwachte inkomsten uit baten van bedrijven in 2019 naar beneden moeten bijstellen.

Inkomsten uit subsidies waren in 2018 significant hoger dan in 2017, maar deze inkomsten waren conform verwachting. We hebben in 2018 geen inkomsten van de SHO (Samenwerkende Hulp Organisaties) ontvangen. De inkomsten uit stichtingen en andere organisaties zonder winststreven was lager dan begroot. De doorlooptijd tussen start van contact met nieuwe stichtingen en daadwerkelijk ontvangen giften is langer dan verwacht. De resultaten van de inspanningen worden de komende jaren verwacht.

We hebben in 2018 minder dan begroot aan onze doelstellingen besteed. Het werkelijke verschil is minder groot dan dat de staat van baten en lasten doet vermoeden. Naast de 12,8 mio die in 2018 zijn besteed aan de doelstelling is er ruim 1,8 mio gereserveerd t.b.v. projecten die TdH zelf uitvoert. De daarvoor opgenomen committeringen van EUR 1,8 mio worden conform de accounting principes niet gezien als kort- noch langdurig aangegane verplichtingen. Ook aan noodhulp hebben we minder besteed dan begroot. Dit heeft voor een deel te maken met de inkomsten, en daarmee uitgaven, die we vanuit SHO in 2018 niet hebben ontvangen.

Wervingskosten zijn in 2018 opnieuw hoger en hoger dan in 2017. De kosten voor het werven van individuele donoren blijven stijgen. We zien dat donoren zich minder lang willen committeren wat een effect heeft op de kostprijs. De kosten voor beheer en administratie zijn lager dan begroot, maar toegenomen t.o.v. 2017. Dit ziet toe op de krapte op de arbeidsmarkt. TdH is in 2018 opnieuw genoodzaakt geweest langer dan gewenst met tijdelijke arbeidskrachten te werken. Dit heeft een negatief effect op de kosten.

Details baten

08. BATEN VAN PARTICULIEREN	2018	2017
Donaties en giften	5.420.013	5.467.291
Nalatenschappen	1.337.681	2.186.026
Totaal baten van particulieren	**6.757.694**	**7.653.317**

09. BATEN VAN BEDRIJVEN	2018	2017
Baten van bedrijven	**34.351**	**691.346**

10. BATEN VAN LOTERIJ ORGANISATIES	2018	2017
Nationale Postcode Loterij (reguliere bijdrage)	2.250.000	2.275.000
Overige loterijen	27.832	33.065
Totaal baten van loterij organisaties	**2.277.832**	**2.308.065**

11. BATEN VAN SUBSIDIES EN OVERHEDEN	2018	2017
BUZA/DtZ Alliance	3.306.063	3.671.252
BUZA/GAA Alliance	2.972.856	2.768.661
NL Embassy / Bangladesh	838.288	884.956
Overige subsidies	237.500	1.113.693
Subtotaal: Baten t.b.v. structurele hulpverlening	**7.354.707**	**7.938.562**
BUZA DRA Save the children South Sudan	21.123	401.315
BUZA DRA/Oxfam JHR Zimbabwe	10.094	365.384
BUZA DRA/Dorcas Ukraine II	809.751	211.356
BUZA DRA/Cordaid JHR North Iraq	3.598.001	481.206
BUZA DRA/Cordaid Afghanistan	294.786	-
BUZA DRA/ZOA Syria	687.099	-
Subtotaal: Baten t.b.v. noodhulp	**5.420.854**	**1.459.260**
Totaal Subsidies van overheden	**12.775.561**	**9.397.823**

Van de totale subsidie inzake Down to Zero Alliance is een bedrag van € 2.217.594 bestemd voor onze alliantiepartners, dit bedrag is opgenomen als kosten van structurele hulpverlening. De subsidie toekomend aan Terre des Hommes bedraagt € 1,019.176. De GAA en DtZ alliance subsidies zijn structureel van aard en zijn overeengekomen t/m het jaar 2020. De overige subsidies zijn incidenteel van aard.

De subsidie afrekeningen zijn goedgekeurd t/m jaar 2017.

De overheidssubsidies zijn hoger dan voorgaand jaar door de ontvangsten van noodhulp voor Noord Irak, hiervoor is Terre des Hommes penvoerder voor het uit te voeren project waardoor de beschikbaar gemaakte gelden via ons worden verdeeld.

12. BATEN VAN VERBONDEN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN	2018	2017
SHO Africa	-	940.412
Totaal baten van verbonden organisatie zonder winststreven	**-**	**940.412**

13. BATEN VAN ANDERE ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN	2018	2017
Baten van andere organisaties zonder winststreven	**630.376**	**809.916**

14. BATEN ALS TEGENPRESTATIE VOOR DE LEVERING VAN PRODUCTEN EN/OF DIENSTEN	2018	2017
Bruto Verkoopopbrengsten Terre des Hommes winkels	2.403.253	2.380.572
Directe kosten winkels	-1.111.936	-1.070.503
Netto resultaat Terre des Hommes winkels	**1.291.317**	**1.310.069**
Ontvangen giften Terre des Hommes winkels	83.667	131.385
Overige baten winkels	32.686	94.541
Directe kosten HO	-92.505	-222.471
Totaal baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	**1.315.164**	**1.313.523**

Voor de toekenning van de kosten van de winkels wordt Richtlijn 650 (650.316) gevolgd die aangeeft dat "onder de kostprijs wordt verstaan de inkoopwaarde van de goederen, verhoogd met de op de in- en verkoop drukkende directe kosten". De kosten die tot de kostprijs gerekend kunnen worden zijn zowel kosten die de winkels zelf maken (kosten van het winkelpand met inrichting, de kosten van de vrijwilligers en de faciliteiten om de goederenstroom te registreren, de verkoop af te kunnen handelen en de gelden te ontvangen) als kosten die het hoofdkantoor maakt ten behoeve van de winkels.

15. OVERIGE BATEN	2018	2017
Huuropbrengst (inclusief servicekosten)	54.055	64.550
Verkoopresultaat Abare boot	-	310.096
Verkoop resultaat activa regio's	-	10.297
Totaal overige baten	**54.055**	**384.943**

Toelichting
In 2018 is een gedeelte van het kantoorpand onderverhuurd aan CKM (centrum tegen kinderhandel en mensenhandel) en aan International Justice Mission, een stichting die recht verschaft aan slachtoffers van slavernij, seksuele uitbuiting en andere vormen van gewelddadige onderdrukking.

Lasten

16. STRUCTURELE HULPVERLENING	2018	2017
Azië	6.307.825	6.992.583
Oost-Afrika	1.296.518	3.707.939
Zuid-Amerika	94.829	304.580
Nederland / Overig	2.856.977	2.451.863
Afdracht aan DTZ partners	2.217.594	2.173.261
Totaal structurele hulpverlening	**12.773.744**	**15.630.725**

17. NOODHULP EN REHABILITATIE	2018	2017
Eigen Noodhulp	161.875	1.116.129
Met SHO middelen	-	883.540
Met subsidie BUZA	1.871.313	2.217.449
Afdracht aan partners	2.925.468	-
Totaal structurele hulpverlening	**4.958.656**	**4.217.118**

18. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	2018	2017
Koersresultaat	-31.364	-25.802
Rente opbrengst rekening courant / spaarrekening / deposito's	4.182	7.303
Rente ontvangen door regiokantoren	8.424	11.814
Totaal financiële baten en lasten	**-18.757**	**-6.685**

19. SHO VERDEELSLEUTEL	2018	2017	2016	
Kosten noodhulp en hulp bij wederopbouw	4.959	3.334	3.777	X 1.000
Opbrengsten uit eigen fondsenwerving	8.738	10.468	8.669	X 1.000

8.5 SHO Rapporten

SHO Actie Nepal

31/12/2017

	Boekjaar 2017		Tot en met boekjaar 2018	
Baten				
	Totaal			**Totaal**
Baten uit gezamenlijke acties	610.681			610.681
Rente	0			0
Totaal baten	**610.681**			**610.681**
Kosten voorbereiding en coördinatie (AKV)				
AKV	39.951			39.951
Totaal beschikbaar voor hulpactiviteit	**570.730**			**570.730**
Lasten				
	Noodhulp	**Wederopbouw**	**Noodhulp**	**Wederopbouw**
Commiteringen van Deelnemer (D)				
verstrekte steun via de UO				
verstrekte steun via de IK				
verstrekte steun via de D zelf	570.737	570.730	570.730	570.730
Totaal beschikbare committeringsruimte				

	Boekjaar			tot en met boekjaar		
Inzicht in kasstromen van de deelnemer	**Noodhulp**	**Wederopbouw**	**Totaal**	**Noodhulp**	**Wederopbouw**	**Totaal**
Overmakingen door D met betrekking tot;						
verstrekte steun via de UO						
verstrekte steun via de IK						
verstrekte steun via de D zelf	532.480		532.480	570.730		570.730
Inzicht in bestedingen ter plaatse						
Bestedingen ter plaatse door de UO						
Bestedingen ter plaatse door de IK						
Bestedingen ter plaatse de D zelf	570.730		570.730	570.730		570.730

Hongersnood Afrika

31/12/2018

	Boekjaar 2017		Tot en met boekjaar 2018	
Baten				
	Totaal			**Totaal**
Baten uit gezamenlijke acties	940.412			940.412
Rente	0			0
Totaal baten	**940.412**			**940.412**
Kosten voorbereiding en coördinatie (AKV)				
AKV	65.829			65.829
Totaal beschikbaar voor hulpactiviteit	**874.583**			**874.583**
Lasten				
	Noodhulp	**Wederopbouw**	**Noodhulp**	**Wederopbouw**
Commiteringen van Deelnemer (D)				
verstrekte steun via de UO	160.396	160.396	160.396	160.396
verstrekte steun via de IK	388.783	388.783	388.783	388.783
verstrekte steun via de D zelf	373.976	373.976	373.976	373.976
Totaal beschikbare committeringsruimte	**0**	**0**	**0**	**0**

	Boekjaar			tot en met boekjaar		
Inzicht in kasstromen van de deelnemer	**Noodhulp**	**Wederopbouw**	**Totaal**	**Noodhulp**	**Wederopbouw**	**Totaal**
Overmakingen door D met betrekking tot;						
verstrekte steun via de UO	111.616		111.616	151.227		151.227
verstrekte steun via de IK	200.000		200.000	380.000		380.000
verstrekte steun via de D zelf	373.976		373.976	373.976		373.976
Inzicht in bestedingen ter plaatse						
Bestedingen ter plaatse door de UO	89.484		89.484	153.462		153.462
Bestedingen ter plaatse door de IK	234.762		234.762	388.783		388.783
Bestedingen ter plaatse de D zelf	264.192		264.192	332.338		332.338

Resultaatbestemming
Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatverdeling van paragraaf 6.2 'Resultaat bestemming' in de statuten.

Gebeurtenissen na balansdatum
Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum met effect op de jaarrekening 2018.

8.6 Kostentoerekening

Besteed aan doelstellingen	Structurele hulp	Noodhulp	Wervings-kosten	Kosten beheer en administratie	Totaal Werkelijk 2018	Begroot 2018	Werkelijk 2017
Verstrekte (project)subsidies en (project)bijdragen	8.557.743	1.945.295	-	-	10.503.038	15.939.000	15.768.141
Afdrachten aan verbonden (internationale) organisaties	2.217.594	2.925.468	-	-	5.143.062	1.978.000	2.173.261
Communicatiekosten	-	-	1.712.662	-	1.712.662	1.894.000	1.206.980
Personeelskosten	1.438.726	63.277	999.115	709.372	3.210.490	2.245.000	2.625.380
Huisvestingskosten	54.700	2.406	37.986	26.970	122.063	103.000	100.641
Kantoor- en algemene kosten	426.862	18.774	296.432	210.467	952.535	631.000	952.304
Afschrijvingen	78.118	3.436	54.249	38.517	174.319	251.000	244.351
Totaal	**12.773.744**	**4.958.656**	**3.100.445**	**985.325**	**21.818.170**	**23.041.000**	**23.071.059**

De directe kosten worden zoveel als mogelijk toegerekend aan de doelstelling, wervingskosten en beheer en administratie. De indirecte kosten worden volgens een verdeelsleutel gebaseerd op aantal werkzame personen in voltijdse formatieplaatsen (FTE) verdeeld over de hoofdactiviteiten. Hiervoor wordt de tijdsbesteding per persoon aan de betreffende hoofdactiviteit in kaart.

Personeelskosten	2018	2017
Lonen & Salarissen	1.865.255	1.736.730
Sociale lasten	263.871	237.748
Sociale lasten	211.941	187.027
Pensioenlasten	869.424	463.875
Overige personeelskosten	**3.210.490**	**2.625.380**

Personeelsbestand
Ultimo 2018 bedroeg het aantal medewerkers op het hoofdkantoor 47 (2017: 31); de fte-waarde hiervan is 40,74 (2017: 29,6). In de regio's bedroeg het aantal medewerkers ultimo 2018 81 (2017: 73). Het totale aantal medewerkers bedroeg ultimo 2018 128 (2017: 104).

Bezoldiging directie
Conform Richtlijn 650 worden de personeelskosten van de directie afzonderlijk in de jaarrekening vermeld. De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van de bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd.

Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Terre des Hommes de 'Regeling beloning directeuren van goede doelen ten behoeve van besturen en raden van toezicht'.

De regeling geeft aan de hand van zwaarte criteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Terre des Hommes vond plaats door de remuneratiecommissie. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 515 met een maximaal jaarinkomen van € 150.818,-

De voor de toetsing aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg voor de heer C.W.J. Kok: € 129.167,- Deze beloning bleef binnen de geldende maxima voor een eenhoofdige directie.

Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen/bijtellingen, de werkgeversbijdrage pensioen, de pensioencompensatie en de overige beloningen op termijn bleef voor dhr. Kok binnen het in de regeling opgenomen maximumbedrag van € 187.000,- per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellingen, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in onderstaande tabel toegelicht.

8.7 Bezoldiging directie

Naam	C.W.J. Kok	C.W.J. Kok
Functie	Alg. directeur	Alg. directeur interim
Dienstverband		
Periode	Geheel 2018	13/3/17-31/12/17
Aard (looptijd)	Onbepaald	bepaald
Uren	40	40
part time percentage	100	100
Bezoldiging (EUR)		
Jaarinkomen		
• Bruto loon/salaris	125.000	96.483
• vakantiegeld	4.167	7.718
• Gratificatie*		7.242
Totaal	**129.167**	**111.443**
SV lasten (wg deel)	10.176	7.325
Pensioenlasten (wg deel)	21.866	10.587
Totaal bezoldiging	**161.209**	**129.355**

* Deze vergoeding is in het jaarverslag 2017 ten onrechte opgenomen als gratificatie. Het betrof een vergoeding voor niet opgenomen vakantiedagen die in het kader van het aflopen van de interim opdracht eind 2017 zijn afgerekend.

De pensioenlast betreft het werkgeversdeel van de aan het bedrijfstakpensioenfonds verschuldigde premie.
Aan de directieleden zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Onbezoldigde nevenfuncties van de directie:
Carel Kok - Vice-voorzitter Terre Des Hommes International Federation
Carel Kok - Voorzitter Stichting Steunfonds Jeugd Rotterdam

Overige gegevens

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening
De Directie van Stichting Terre des Hommes Nederland heeft de jaarrekening 2018 vastgesteld in de vergadering van 7 mei 2018. De Raad van Toezicht van Stichting Terre des Hommes heeft de jaarrekening 2018 goedgekeurd in de vergadering van 11 juni 2019.

Resultaatbestemming
Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatverdeling van paragraaf 6.2 'Resultaat bestemming' in de statuten.

11 juni 2019
Den Haag
Carel Kok

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie en de raad van toezicht van Stichting Terre des Hommes Nederland

Verklaring over de jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening van Stichting Terre des Hommes Nederland een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Richtlijn 650 'Fondsenwervende instellingen' van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 650).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening 2018 van Stichting Terre des Hommes Nederland te Den Haag ('de stichting') gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:
- de geconsolideerde balans per 31 december 2018;
- de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2018; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is RJ 650.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Terre des Hommes Nederland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

XCHX3AY4AMCD-1820709067-96

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:
- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ 650 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag in overeenstemming met RJ 650.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor:
- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met RJ 650; en voor
- een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 14 juni 2019
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. M. van Dijk RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2018 van Stichting Terre des Hommes Nederland

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

Resultaten vrijwilligersgroepen**

Toelichting
In het hoofdstuk 'Niet uit de balans blijkende verplichtingen' vermelden wij de bedragen voor afgegeven garanties door het hoofdkantoor alsmede de verplichtingen inzake de huur van de winkelpanden.

2018					
Winkel locatie	Bruto verkoop opbrengst	Directe kosten	Netto verkoop resultaat	Giften en overige baten*	Totaal resultaat
Alkmaar	33.070	-27.368	5.702	-	5.702
Alphen	41.056	-28.635	12.421	2.588	15.009
Amersfoort	77.409	-29.338	48.071	823	48.894
Amsterdam	61.014	-26.827	34.187	2.275	36.462
Apeldoorn	58.237	-22.947	35.290	2.444	37.734
Arnhem	64.709	-34.056	30.653	1.935	32.588
Assen	43.545	-25.346	18.199	851	19.050
Barneveld	25.463	-9.055	16.408	3.921	20.329
Bergen op Zoom	50.958	-20.846	30.112	7.331	37.443
Beverwijk	20.750	-8.739	12.011	524	12.535
Breda	83.726	-27.822	55.904	3.338	59.242
Delft	51.593	-22.048	29.545	928	30.473
Den Bosch	90.497	-37.294	53.203	417	53.620
Den Haag	48.205	-21.509	26.696	1.196	27.892
Deventer	40.111	-15.583	24.528	418	24.946
Drachten	25.558	-23.717	1.841	194	2.035
Eindhoven	89.013	-35.772	53.241	2.745	55.986
Emmen	38.859	-16.375	22.484	1.779	24.263
Enschede	33.565	-24.593	8.972	2.685	11.657
Goes	34.594	-17.254	17.340	141	17.481
Gouda	49.418	-28.021	21.397	458	21.855
Groningen	37.847	-22.768	15.079	4.785	19.864
Haarlem	58.069	-22.295	35.774	206	35.980
Haarlemmermeer	49.687	-21.706	27.981	1.972	29.953
Heerenveen	35.770	-19.874	15.896	624	16.520
Helmond	57.763	-53.724	4.039	6.536	10.575
Hengelo	118.516	-32.139	86.377	2.888	89.265
Hilversum	70.804	-26.581	44.223	123	44.346
Leeuwarden	53.558	-25.878	27.680	50	27.730
Leiden	38.708	-15.831	22.877	686	23.563
Maastricht	63.742	-23.641	40.101	-	40.101
Middelburg	62.646	-29.741	32.905	1.311	34.216
Nijmegen	36.795	-24.181	12.614	318	12.932
Oosterhout	83.431	-31.977	51.454	560	52.014
Pijnacker	153.008	-10.169	142.839	3.966	146.805
Roosendaal	22.687	-20.103	2.584	559	3.143
Rotterdam/Barendrecht	41.000	-30.330	10.670	310	10.980
Tilburg	54.637	-34.709	19.928	1.410	21.338
Utrecht	34.338	-31.044	3.294	656	3.950
Venlo	44.428	-18.035	26.393	12.774	39.167
Wageningen	58.658	-17.430	41.228	1.534	42.762
Westland	16.524	-20.763	-4.239	1.800	-2.439
Zoetermeer	61.996	-32.307	29.689	772	30.461
Zundert	45.626	-18.931	26.695	1.164	27.859
Zwolle	53.420	-35.224	18.196	8.744	45.626
Totaal Winkels	2.415.008	-1.122.526	1.292.482	90.739	1.383.221
Werkgroepen	-	-	-	7.250	-
Totaal	**2.415.008**	**-1.122.526**	**1.292.482**	**97.989**	**1.390.471**
Doorbelaste kosten Hoofdkantoor					-75.307
Resultaat conform staat van baten en lasten					1.315.164

* Inclusief opbrengsten afgekeurde kleding

** Deze tabel is een momentopname van de cijfers in januari 2019. In de definitieve cijfers kunnen kleine verschuivingen en aanpassingen op winkelniveau doorgevoerd zijn.

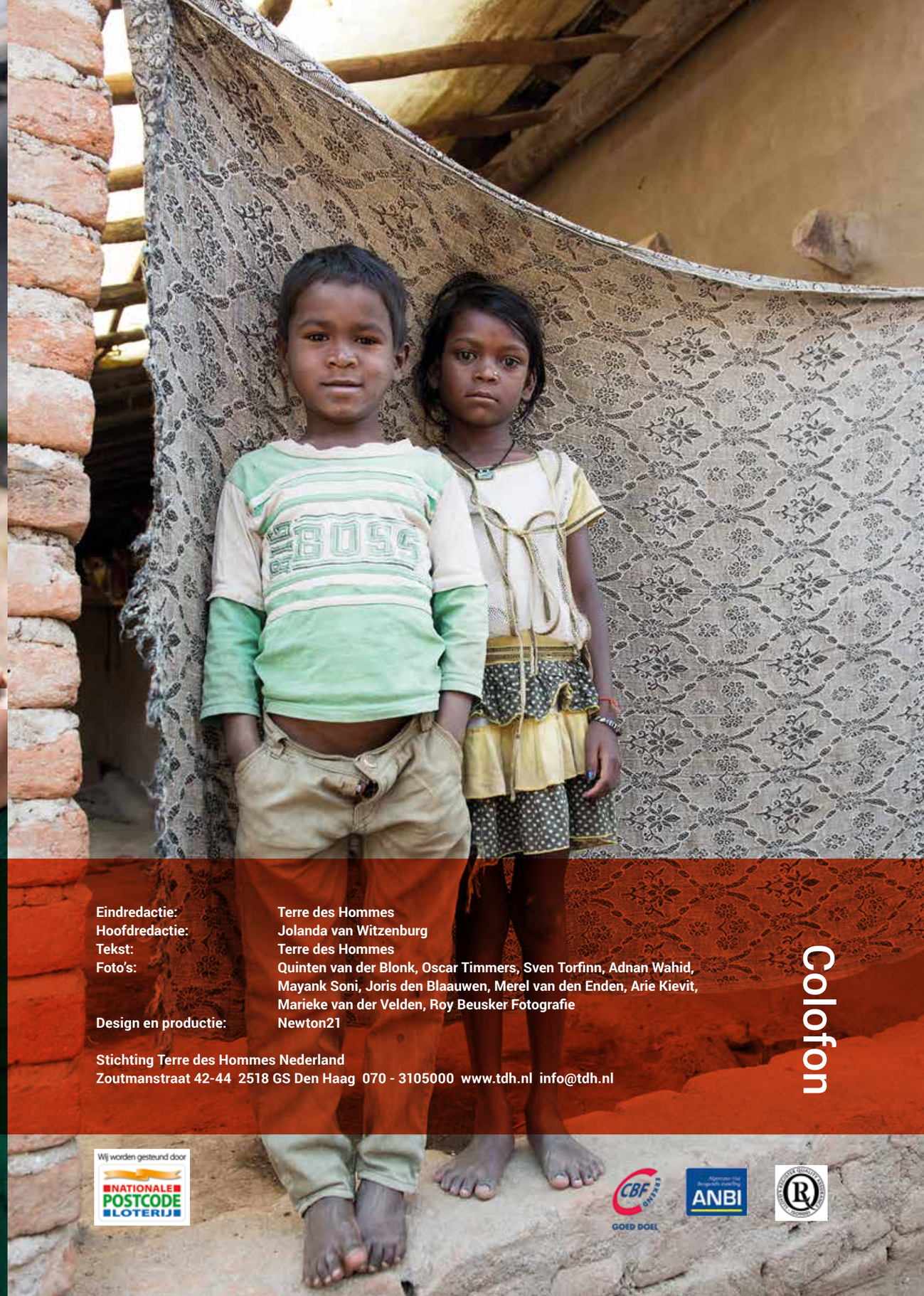

Colofon

Eindredactie: Terre des Hommes
Hoofdredactie: Jolanda van Witzenburg
Tekst: Terre des Hommes
Foto's: Quinten van der Blonk, Oscar Timmers, Sven Torfinn, Adnan Wahid, Mayank Soni, Joris den Blaauwen, Merel van den Enden, Arie Kievit, Marieke van der Velden, Roy Beusker Fotografie
Design en productie: Newton21

Stichting Terre des Hommes Nederland
Zoutmanstraat 42-44 2518 GS Den Haag 070 - 3105000 www.tdh.nl info@tdh.nl

Wij worden gesteund door Nationale Postcode Loterij

TDH.NL